

Genkendelsens glæde

Metodistisk teologi
spejlet i
kirkefædrenes tro

Master of Divinity opgave

forsvaret og godkendt på
Överås, Metodistkyrkans Nordiska Teologiska Seminarium
15. maj 2003

Opponent: Joakim Stenmo, BD; læreropponent: Tord Ireblad, theol.lic.
Vejleder: Solveig Högberg, theol.cand.

Student: Charlotte Thaarup, Teologisk Diplom 1979
All Rights Reserved

Ja, nådefulde Gud, o giv
mig ret dit eget sind!
Dit navn er kærlighed - o skriv
det i mit hjerte ind!
Charles Wesley

"Hvad er kristendom?
Det er at ligne Gud i den grad, det er givet menneskets natur"
Basilios den Store

I begyndelsen skabte Du mig af intet,
Og kronede mig med dit guddommelige billede;
Men da jeg ikke adlød dine bud,
Gav Du mig tilbage til den jord, hvoraf jeg er taget.
Før mig nu atter tilbage til dit billede,
Og genskab mig i min oprindelige skønhed.
Af den ortodoxe begravelses liturgi

Alt, hvad der behøves til liv og gudsfrygt, har hans guddommelige kraft skænket os gennem
erkendelsen af ham, der kaldte os med sin herlighed og styrke;
og dermed har han også skænket os sine store, dyrebare løfter,
så I ved dem kan slippe fri af forkrænkeligheden i denne verden med dens begær og få del i
guddommelig natur.

2. Peters Brev 1: 3 - 4 ☩ Se bilag 1

Finish, then, thy new creation;
pure and spotless let us be.
Let us see thy great salvation
perfectly restored in thee,
changed from glory into glory,
till in heaven we take our place,
till we cast our crown before thee,
lost in wonder, love, and praise!
Charles Wesley

Indholdsfortegnelse

Indledning - mål, metode, disposition	1
Definitioner	2
Personer	3
Litteraturvalg	7
1. Kapitel - Menneskesyn i ortodox forståelse	8
1. a. Skabelse	8
1. b. Mennesket	10
1. c. Hvad indebærer det, at mennesket er skabt i Guds billede?	12
1. d. Faldet	13
1. e. Theosis	15
1. f. Sammenfatning	18
2. Kapitel - Menneskesyn i metodistisk forståelse	19
2. a. Skabelse	19
2. b. Mennesket	20
2. c. Faldet	21
2. d. Guds nåde	22
2. e. Helliggørelse til fuldkommenhed i kærlighed	24
2. f. Sammenfatning	29
3. Kapitel - Parallele tankegange - ikke overført teologi	30
3. 1. Hvilke Parallele tankegange?	
3. 1. a. Menneskesyn	30
3. 1. b. Dåb	30
3. 1. c. Nåde - energier	30
3. 1. d. Helliggørelse/Theosis	30
3. 2. Hvor har de parallelle linjer deres udgangspunkt?	31
3. 3. Hvilke parallelle kilder er der tale om?	32
3. 3. a. Skrift og tradition	32
3. 3. b. Inspiration fra den første kristne kirke - Kirkefædrene	33
4. Konklusion	35
Bilag 1 - 3, Efterskrift	37
Litteraturliste	40

Indledning

Opgavens mål

Læsning af kirkehistorikeren Justo Gonzalez' bog "Christian Thought Revisited" har overbevist mig om at, Den Tredie Vejs Teologi er vejen for kristendommen i dag. Den Tredie Vejs Teologi lever videre i Den Ortodoxe Kirkes teologi. Ved læsning af ny ortodox teologisk litteratur mener jeg at kunne genkende træk af metodist teologi. Jeg vil derfor gøre en sammenligning mellem repræsentanter for nutidig ortodox teologi og metodistisk teologi, for at påvise, at der er tale om parallelle tanker.

Metode

Gonzalez perspektiv ligger til grund for opgaven. Metoden er dialektisk. Der er tale om en sammenligning mellem ortodox teologi og metodist-teologi.

Både den ortodoxe teologi og den metodistiske teologi refereres, såvidt muligt i deres egen forståelse og i deres eget sprog. Dette tydeliggøres gennem hyppig brug af citater.

Materialet kan ikke påvise at John Wesley har overført teologi direkte fra den ortodoxe teologi. Der er tale om parallelle tankegange.

Disposition

Med udgangspunkt i Gonzalez vælger jeg at undersøge følgende emner i de to teologier:

- 1) Menneskesyn
 - skabt i Guds billede
 - faldet og dets konsekvenser
- 2) Frelsesforståelse
 - nåde
 - Theosis/helliggørelse til fuldkommenhed i Kærlighed

Definitioner (er i teksten markeret med *)

Den tredje vejs teologi/type C teologi (s.1)

Justo Gonzalez udvikler tanker om De tre veje: Cartago, Alexandria og Antiokia. Den tredje vej udvikles i Antiokia, Syrien. Irenæus repræsenterer denne teologi. Lægger vægt på Guds fortsatte nærvær i Skabelsen, konkretheden i menneskelivet, frelse som befrielse fra syndens magt og vækst til det, vi var skabt til at være

Ortodox (s.8)

Jeg benytter ordet *ortodox* som betegnelse for teologien i de kirker, der kalder sig selv ortodoxe¹, hvilket indebærer at ortodox i min definition dækker de østlige kirkers teologi, dog ikke de orientalske.

Noetisk niveau (s.12)

Det åndelige eller intellektuelle niveau. På dette niveau skabte Gud englene uden fysisk legeme.²

Guds billede i speciel og i udvidet forstand (s.20)

Mennesket er skabt I GUDS BILLEDE, hebræisk: "sælæm", græsk: "εικων / ikon", latin: imago og TIL GUDS LIGHED, hebræisk: "demuth", græsk: "ομοιωσις", latin: similitudo. Irenæus³ forklarer at mennesket er skabt i Guds billede og Guds billede er Kristus og efter hans billede blev mennesket til. Mennesket ligner altså Gud i Kristus. At vokse til lighed med Kristus er derfor at blive sandt menneske, og at blive Gud lig på en og samme gang. Dermed siges også i hvilken udstrækning det er muligt for mennesket at blive Gud lig.

Arminianere (s.22)

Efter Jacob Arminius (1560 - 1609) Humanistisk calvinist. Betonede Guds universelle nåde og menneskets egen handlen. Calvinisterne fordømte arminianerne på Dordrechtsynoden (1618 - 19) og 200 arminianske prædikanter henrettedes.

Helliggørelse og fuldkommenhed i kærlighed (s.24)

Jeg benytter ordet helliggørelse både om selve væksten i hellighed og om den kristelige fuldkommenhed eller fuldkommenhed i kærlighed. Ligeledes anvender jeg de to sidstnævnte begreber synonymt.

Arminian Magazine (s.26)⁴

Månedsmagazin udgivet af John Wesley fra november 1777 som talerør i mod calvinisterne. Her publiceredes artikler til forsvar for universel frelse, biografier om hellige mennesker, beskrivelser af forsøg på at leve et helliggjort liv og poesi og salmer, der udtrykte metodistisk teologi. Det første nummer handlede om Jacob Arminius. Det var Wesleys opfattelse, at de fleste mennesker bifaldt Arminius tanker og dermed var modstandere af calvinisternes lære om den dobbelte prædestination.

¹ John Meyendorff anvender ordet bysantinsk teologi se Meyendorff, John *Bysantinsk Teologi, Historik och Lära*, forordet - se endvidere Ware, Kallistos *Den Ortodoxa Kyrkan* s. 9 - 10

² Ware, Kallistos *Vejen* s. 52

³ Wingren, Gustaf *Människan och inkarnationen enligt Irenæus* s. 42

⁴ Heizenrater, Richard P. *Wesley and the People Called Methodists*, s.268

Dobbelt prædestination (s.30)

Dobbelt forudbestemmelse: At ikke blot kan mennesket ved sin egen beslutning vælge fortabelsen i stedet for frelsen, men Gud har allerede på forhånd udvalgt, hvem der skal frelses. Tanken ledes tilbage til Augustin, selvom det er tvivlsomt, om han faktisk mente sådan.⁵

Jantelov (s.31)

Stammer fra den danske forfatter Aksel Sandemoses roman "En flygtning krydser sit spor". Udbredt begreb der betegner dansk ironisk selvopfattelse, udtrykker kollektivets pres på og begrænsning af den enkelte. Indeholder 10 paragraffer bl.a. "Du skal ikke tro du er noget", "Du skal ikke bilde dig ind at du er bedre end os", "Du skal ikke tro du kan lære os noget"

Keltisk kristendom (s.32)

Fortrængt til den nordlige og vestlige del af de Britiske øer under folkevandringerne. Her udvikledes den stærkt og dannede sin egenart. Udvirkede stor mission, der gen-kristnede Centraleuropa i 5. - 7. århundrede. De britiske øer modtog i 2 perioder missionærer fra det øst-romerske rige, den Johannæiske kirke. Dermed er forbindelsen knyttet til Den Ortodoxe Kirke. I den vestkirkelige kontekst, hvor den keltiske kristendom eksisterer, betragtes den som fremmed, men har alligevel ikke ubetydelig indflydelse. Den Anglikanske Kirke er udviklet i spændingsfeltet mellem den vest-romerske kirke (Peter) og den keltiske kristendom (Johannes).

Non-jurors (s.33) Betydende fraktion i Den Anglikanske Kirke, som ikke sværger troskab til William og Mary, og som derfor mistede deres embeder.

Personer

Nogle af de nævnte personer har flere navne - eller stavemåder, alt efter om der anvendes græsk, latin, dansk eller andet sprog. Stavemåden er bl.a. afhængig af, om det er citater eller egen tekst. Markeret med * i teksten.

s. 8 - Papazu, Monica (1954 -) Ortodox læg-teolog, magister i sammenlignende litteratur fra Bukarest Universitet, bosat i Danmark siden 1980

s. 8 - Ware, Kallistos (1934 -) Ortodox, munk, Oxford-professor, titulær-biskop

s. 8 - Philaret af Moskva (1782 - 1867) Metropolit. Markant russisk teolog og prædikant

s. 9 - Basilios den Store / Den Hellige Basilios (ca. 330 - 379) en af de tre kappadokiske fædre - (de to øvrige er hans bror Gregorios af Nyssa* og Gregorios af Nazianz*) Biskop af Cæsarea. De tre kappadokier har videre ført Athanasios af Alexandrias (295 - 373) arbejde og har hver i sær bidraget til forståelsen af den treenige Gud, som tre personer i et væsen.

⁵ John Wesley skriver i "Dialog between a Predistination and His Friend" (denne "friend" er John Wesley): "Augustine speaks sometimes for (the doctrine of predistination) sometimes against it. But all antiquity for the first four centuries is against you."

s. 9 - Gregorios Palamas (1296 - 1359) Kirkefader i østkirken. Munk på Athosbjerget, ærkebiskop af Tessaloniki. Har bidraget til sondringen mellem Guds væsen og Guds energier

s. 11 - Meyendorff, John (1926 - 1992) Ortodox præst og professor, Saint-Serge-institut i Paris og Vladimir-seminariet i New York. Speciale: Patristik, særligt Gregorios Palamas

s. 12 - Johannes af Damaskus (ca. 652 - ca. 750) Danner syntese af den ortodoxe teologiske tradition. Forsvarer ikonografien under billedstriden.

s. 12 - Gregorios af Nyssa (ca. 335 - +394) Biskop i Nyssa i Lilleasien. Bror til Basillios den Store. Deltager i og leder af koncilet i Konstantinopel i 381

s. 12 - Irenæus af Lyon (ca. 120 - 200) Biskop i Lyon. Kirkefader i øst- og vestkirken. Barn i Polykarps menighed i Smyrna. Understreger frelsen som genoprettelse af skabelsen. Bekæmper kætteri

s. 13 - Aagaard, Anna Marie (nulevende) Dansk, luthersk teolog, formand for Økumenisk Fællesråd, docent i dogmatik ved Århus Universitet

s. 14 - Augustin, (354 - 430) Biskop af Hippo, Nordafrika. Kirkefader i vest, den katolske kirkes største skikkelse. Hævder at mennesket pga af arvesynden er totalt fordærvet og uden fri vilje.

s. 14 - Calvin, Jean (1509 - 1564) Fransk jurist og autodidakt teolog. Leder af den schweitziske kanton Genève og reformationen der. Forfatter. Udarbejder læren om den dobbelte prædestination

s. 14 - Theodoret av Cyrus (ca. 393 - ca. 466) Bibel-teolog i Antiokia

s. 14 - Sebbelov, Poul (nulevende) Diakon i København ved den i 2002 oprettede kirkeforening "den Allhellige Gudsmoders Beskyttelse", knyttet til ærkestiftet i Paris og til Hl. Nikolai menighed i Norge. Skribent og oversætter

s. 15 - Maximos Cofessor (ca. 580 - + 662) Munk, martyr. Kæmper bla. for dogmet om Kristi to naturer. Udarbejder tankerne om mikrokosmos og makrokosmos

s. 15 - Gregorios af Nazianz (ca. 329 - ca. 390) Biskop af Nazianz og Konstantinopel. En af de tre kappadokiske fædre. Fremlægger læren om Treenigheden

s. 16 - Halldorf, Peter (195? -) Præst i Pinsekirken i Sverige, forfatter, retræteleder og underviser

s. 19 - Sulzberger, Arnold (1832 - 1907) Professor ved Metodistkirkens seminarium i Frankfurt, Tyskland. Systematisk teolog.

s. 21 - Wesley, John (1703 - 1791) - præst i Den Anglikanske Kirke, fellow ved Lincoln College, Oxford. Kirkefader i Metodistkirken. Grundlægger af metodismen. Forfatter, reformator.

- s. 20 - Lindström, Harald (1905 - 198?) - Svensk teolog, metodist. Gymnasielektor og lærer ved Metodistkirkens Teologiske Seminarium, Överås, Göteborg
- s. 22 - Zwingli, Ulrich (1484 - 1531) Schweizisk reformator, Zürich. Lærer en symbolsk eller spirituel dåbs- og nadverforståelse
- s. 22 - Langford, Thomas (19?? - 199?) Amerikansk metodist. Professor i systematisk teologi ved Duke University Divinity School, North Carolina. Forfatter
- s. 23 - Pelagius (virker omkring år 400) Irsk munk, asketisk vækkelses -prædikant i Rom og Nordafrika. Hævder menneskets frie vilje og dermed mulighed for at vælge mellem godt og ond. I strid med Augustin, der får ham fordømt for kætteri i vest-kirken
- s. 24 - Luther, Martin (1483 - 1546) Tysk augstiner munk og præst, doktor i teologi og professor ved Universitetet i Wittenberg, Bibel-oversætter og reformator
- s. 25 - Carlsen, Eigil (1926 -) - Dansk teolog, metodistpræst, lærer ved Metodistkirken Teologiske Seminarium, Överås, Göteborg, oversætter af metodist-teologi, herunder Wesley-skrifter
- s. 25 - Sangster, W.E. (1900 - 1960) Engelsk metodistpræst, menigheds teolog og forfatter
- s. 31 - Baker, Frank (1910 -) Engelsk metodist teolog, neo-wesleyaner
- s. 33 - Wesley, Samuel (16) Engelsk præst i Den Anglikanske Kirke, far til John Wesley
- s. 33 - Makarios ægypteren (ca 300 - ca 390) Formodet forfatter til de 50 åndelige holmilier, som bærer hans navn
- s. 33 - Decon, Thomas (samtidig med Wesley) Ledende Non-Juror

På side 34 følgende:

- Middleton, Conyers (samtidig med Wesley) Fellow ved Trinity College, Cambridge, anfægter at Helligånden skulle virke uden for apostlenes tid - og dermed kirkefædrenes autoritet.
- Chrysostemos, Johannes (345 - 407) Kirkefader. Stor prædikant - tilnavnet betyder "gyldenmund". Født og præsteviet i Antiokia (Syrien), Patriark af Konstantinopel.
- Athanasius (af Alexandria) (295 - 373) Betydende forsvarer af den nikænske tro, markant modstander mod arianismen
- Clement af Alexandria (150 - 216) Kirkefader, definerer forholdet mellem teologien og skriften
- Clement af Rom (skriver ca. år 95) En af De Apostolske Fædre, skriver om menighedsliv og liturgi

- Cyprian (210 - 258) Biskop i Kartago, skriver om kirkens embeder
 - Dionysios Pseudo-Areopagiten (ca. 400 - 500) kendes fra Syriske skrifter, men personen selv er ikke kendt. Mystik og den apofatisk metode. Maximus Confessor fortsætter og korrigerer hans tanker.
 - Ephraim Syreren (ca. 306 - 373) Syrisk kirkefader og poet
 - Epiphanius (367 - 403) Biskop af Salamis. Gendriver kætteri, kæmper mod Origines
 - Euseb (ca 265 - 339) Biskop af Kæsarea. Skriver den første kirkehistorie
 - Ignatius af Antiokia (30 - 107) Biskop, martyr, en af de apostolske fædre
 - Jeronimus (331 - 419) Virker i Rom og Betlehem. Oversætter GT fra Hebræisk til latin og NT til latin - Vulgata
 - Justin Martyr (100 - 165) Virkede i Rom med filosof-skolerne som forbillede - mod kætteriet først og fremmest mod gnostikerne
 - Origines (ca. 185 - ca. 252) En af Oldkirkens største teologer. Lærer ved kateketskolen i Alexandria. Opretter universiteter først i Alexandria siden i Kæsarea, Palæstina. Exeget og hermeneutiker.
 - Polycarp (skriver ca. 110) Biskop af Smyrna, martyr. En af De Apostolske Fædre
 - Tertullian (155 - 220) Født i Kartago Irenæus discipel, kætterbekæmper. Stor betydning for teologiens fremvækst på latin og den vestlige treenigheds- lære
 - Theofilos af Antiokia (sent 2. århundrede) Græsk teolog og apologet
- s. 35 - Theodoret studiten (759 - 826) Kloster-abbet i Konstantinopel, reformator af klostrene. Forsvarer for ikonografien
- s. 35 - Symeon den nye teolog (949 - 1022) Største ortodexe digter, abbed ved kloster i Konstantinopel

Litteraturvalg

Mit valg af litteratur har taget udgangspunkt i bøger på de scandinaviske sprog, særligt når det gælder **ortodox teologi**. Bøgerne er alle udgivet eller genudgivet på dansk eller svensk inden for de sidste ti år, hvilket fortæller noget om interessen for ortodox teologi i vore lande.

De tre valgte ortodokse teologer repræsenterer forskellige retninger:

Diamantbroen er skrevet af en rumænsk læg-teolog *Papazu*, der repræsenterer en "radikal" ortodoksi, præget af kampen og lidelsen under kommunismen.

- *Meyendorff* var præst og teolog - først ved det meget aktive Saint-Serge-institut i Paris, der bl.a. med en stor produktion af litteratur og uddannelse af teologer har haft uvurderlig betydning for russisk ortodox teologi uden for det kommunistiske Sovjet Rusland - og senere i USA.

- *Kallistos Ware* er englænder og blev først som 24 årig optaget i Den Ortodoxe Kirke. Han er præst og munk og universitetslektor i Oxford og fra 1982 titulærbiskop under det Økumeniske patriarkat.

Både Meyendorff og Ware er økumenisk orienterede og ser en interesse i, at deres kirker kan fungere og udvikles i en vesteuropæisk og amerikansk kontekst.

Papazu derimod finder i sit nye hjemland, Danmark, sammen med ærkelutheranere og nationalister (Tidehverv), og ser i dem en videreførelse af den rumænske kirkes kamp mod sekularisering og forfald.

Den metodistiske litteratur er præget af, at det er den kirke, jeg selv har levet i, og hvis teologi jeg er fortrolig med. Der er bøger, jeg har kendt fra mine Överås studier 1976 - 79, hvor *Harald Lindstöm* var konstitueret rektor i mit første studieår, og hvor *Eigil Carlsen* underviste. Den nyere engelsk-sprogede metodistlitteratur er jeg blevet introduceret til af Jørgen, min mand, der gennem sit arbejde som lærer på Överås hele tiden er interesseret i og orienteret om, hvad der rører sig. Og sidst, men ikke mindst, har det været inspirerende at følge den oversættelse af "*John Wesleys skrifter 1 - 3*", som Eigil Carlsen har foretaget og som Kurer-Forlaget har udgivet.

1. Kapitel

Menneskesyn i ortodox forståelse

Skabt - I Guds billede - Til Guds lighed

1. a. Skabelse

At mennesket er skabt i Guds billede er af afgørende betydning i ortodox teologi*. Lige så væsentlig er tanken, at mennesket er skabt til Guds lighed.

Om verdens skabelse skriver Monica Papazu*, den rumænskfødte ortodoxe teolog:

Ud af den umådelige guddommelige tavshed forud for alle tider bryder Guds Ord frem (Ordet ved hvilket "alt er blevet til", og uden hvilket "intet blev til af det, som er" Joh. 1:3) i én befaling: "Der vorde lys!" (Mos. 1:3)⁶
Ordet skaber det, det benævner. Guds meddelelse og Hans skaberhandling er ét.
Af ord efter ord vokser verden frem.⁷

Verdens skabelse er ikke et en gang for alle afsluttet faktum, men er Guds stadige og fortsatte skaben. Biskop Kallistos Ware* siger det på følgende måde:

Formålet med læren om skabelsen er da ikke at fastslå et kronologisk begyndelses- punkt for verden, men at bekræfte, at verden, i dette som i ethvert øjeblik, skylder Gud sin væren. Når skabelsesberetningen fastslår: "I begyndelsen skabte Gud himmelen og jorden (1 Mos 1:1), må vi ikke forstå ordet "begyndelse" som en rent tidsmæssig kategori; det henviser til, at Gud konstant er alle tings årsag og dén, der opretholder alt."⁸

"Vi bør ikke sige: "Gud skabte verden og mig i dén"; vi må sige: "Gud *skaber* verden og mig i dén, *her og nu*, i dette øjeblik og i al evighed".⁹

Philaret af Moskva* udtrykker det sådan:

Alle skabninger balancerer på Guds ord, som på en diamantbro; ovenover dem er den guddommelige uendelighed, neden under dem deres egen intetheds afgrund.¹⁰

Forståelsen af at skabelsen er til på en diamantbro -

".....anbragt i balance på Guds skabende Ord som på en diamantbro". Guds Ord er ikke kun skabende. Det er det livgivende og alt-opretholdende Ord¹¹

⁶ Papazu, Monica *Diamantbroen om den orthodoxe kirkes univers* s 157

⁷ Ibid. s 157

⁸ Ware, Kallistos *Vejen Ortodox kristendom* S. 49

⁹ Ibid. s. 49

¹⁰ Ibid. s. 49.

¹¹ Papazu s. 157

- er for Monica Papazu en så væsentlig tanke, at hun har valgt at kalde sin bog om den ortodokse kirkes univers netop "Diamantbroen". At verden er til på broen betyder, at den er båret oppe og opretholdt af den Gud, der skaber den. At være til på broen betyder samtidig at være skilt fra afgrundsdybet under den. Der henvises¹² til Hebræerbrevet 1:3:

han bærer alt med sit mægtige ord

Gud skaber og bevarer. Han er til stede overalt i verden i alle ting, men også hinsides og over alle ting. Gud opfattes på een gang som immanent og absolut transcendent. Det er ikke muligt for noget skabt at have bare det mindste fælles med Gud. For at komme til rette med hvordan mennesket kan have noget at gøre med en transcendent Gud, der er totalt adskilt fra sit skaberværk, har Basilios den Store* udviklet tanker om Guds energier.

Vi känner vår Gud genom hans energier, men vi påstår inte att vi kan nalkas hans väsen. Hans energier kommer ned till oss, men hans väsen förblir oåtkomligt.¹³

Tanken videreudvikles af Gregorios Palamas*. I et teologisk opgør skærper han tanker om energierne for at undgå at tale om, at Gud enten intet kan have at gøre med det skabte - derved bliver tanken om guddommeliggørelsen (theosis) umuliggjort - eller at Gud er i alt, hvilket er en ikke-kristen, men panteistiske tankegang.¹⁴

Förening med Gud betyder förening med de guddomliga energierna, inte med det guddomliga väsendet. När den ortodoxa kyrkan talar om guddomliggörelse och förening avvisar den alla former av panteism¹⁵

Det er i Guds energier, mennesket kan få del, ikke i Hans væsen. I modsætning til fx hinduismen og buddhismen indbærer forholdet mellem Guds og mennesket ikke, at mennesket opluges eller forsvinder, der vil altid være tale om en relation mellem to personer.

Istedet for udtrykket Guds energier kunne man sige Guds virke¹⁶. Den hellige Basilios taler om, at vi tror på Guds væsen, som ingen har set, fordi vi erfarer Hans virke.¹⁷ Ware skriver, at i forholdet til menneskene er den guddommelige energi det samme som Guds nåde, og videre:

Nåden är inte bara en "gåva" från Gud, inte bara någonting som Gud förlänar oss människor, utan en direkt manifestation av den levande Guden själv, ett personligt möte mellan skapelse och Skapare.¹⁸

¹² Ibid. s. 157

¹³ Ware, Kallistos *Den Ortodoxa Kyrkan* (DOK) s. 72

¹⁴ Ware, *Vejen* - s. 109 "Gud er over og hinsides alting, og dog er Han som Skaber samtidigt i al ting - "panteisme," men ikke panteisme"

¹⁵ Ware DOK s. 235 ø

¹⁶ Papazu *Diamantbroen*, ordforklaring s. 321 - Guds manifestation, virksomhed, værk, gaver

¹⁷ Ware, *Vejen* s. 28

¹⁸ Ware DOK s. 73

1. b. Mennesket

Med menneskets skabelse sker der noget nyt i forhold til det øvrige skaberværk. Det anses ikke så vigtigt, at det er Guds *vilje* at skabe, som at det er Guds *kærlighed*, der skaber. Den i bogstavelige forstand ekstatiske kærlighed indebærer, at Gud går ud af sig selv og skaber ting, der er forskellige fra Ham selv.

Gud *er* alt det, Han *gør*, og Hans skabelses handling er derfor ikke noget, der er adskilt fra Ham selv. I Guds hjerte og i Hans kærlighed har hver eneste af os altid været til.¹⁹

Mennesket har hos de ortodokse en ganske særlig stilling, et særligt kald, en mission og bestemmelse - fra begyndelsen. Det understreges ved, at den Treenige Gud rådslår med sig selv inden beslutningen om menneskets skabelse:

Himmelen blev til uden rådslagning", siger Basilios den Store. "Stjernerne blev til, og der var ingen drøftelse på forhånd angående stjernerne....Han talte, og de blev til. Her findes mennesket endnu ikke, og dog rådslåes der om mennesket. Han sagde ikke, som Han sagde om de andre: "Lad mennesket blive til!".....Han fuldførte ikke din skabelse med én befaling, men der fandt en rådslagning sted i Gud med hensyn til, hvordan man skulle indføre det kostelige væsen i livet. "Lad os skabe" drøfter den Vise, Skaberen tænker sig om.²⁰

Mennesket tilhører skaberværket, men har en enestående stilling. I ortodox teologi er det væsentligt at understrege, at mennesket er skabt i den *Treenige* Guds billede. Det faktum, at Gud ved menneskets skabelse taler i flertal tages som udtryk for, at mennesket er den treenige Guds værk.²¹ At mennesket er skabt i Guds billede indebærer altså at være skabt efter rådslagning i Treenigheden, og at mennesket er skabt til lighed med den Treenige Gud. Dette er en gentagen tanke hos de græske Kirkefædre²² Ware skriver:

Alldeles som de tre personerna i Treenigheten "bor" i varandra i en oavbruten rörelse av kärlek, är vi människor skapade till en avbild av Treenigheten och kallade att "bo" i Gud den Treenige²³

Her henviser Ware til Jesu ypperstepræstelige bøn i Johannes evangeliets 17:21, hvor Jesus beder om

...at de alle må være ét, ligesom du, fader i mig og jeg i dig, at de også må være i os, for at verden skal tro, at du har udsendt mig.

Ware forstår dette som Jesu bøn om, at menneskene må få del i Treenighedens liv, som han kalder en bevægelse af kærlighed, der går imellem de guddommelige personer.

¹⁹ Ware, *Vejen* s. 48

²⁰ Papazu s.157

²¹ I vest opfattes det at bruge vi i stedet for jeg som pluralis majestatis og en måde at give stilen et ophøjet præg. På hebræisk er ordet Gud - her Elohim, et flertalsord.

²² Ware, DOK s. 222

²³ Ibid. s. 234

Ware understreger, at der er klart bibelsk belæg for at tale om en personlig og organisk forening mellem Gud og mennesker. Det er et stadigt tilbagevendende tema i Johannes-evangeliet²⁴, Paulus taler gentagende gange om, at leve "i Kristus", eller at Kristus er "i jer"²⁵. Helt centralt står 2. Peters brev 1:4 :

...dermed har han også skænket os sine store, dyrebare løfter, så I ved dem kan slippe fri af forkrænkeligheden i denne verden med dens begær og *få del i guddommelig natur*. (min kursivering)²⁶

At være skabt betyder også at mennesket skylder Gud sin existens hvert øjeblik, at det er totalt afhængigt, og at det uden for Diamantbroen er overladt til "sin egen intetheds afgrund".

Som skabt kan mennesket aldrig bare være sig selv, Hvert eneste øjeblik er vor eksistens afhængig af Guds kærlige vilje. At være til er altid en gave fra Gud - en fri, kærlighedens gave, en gave, som aldrig tages tilbage, men ikke desto mindre en gave og ikke noget, vi besidder i egen kraft.²⁷

Kun Gud besidder oprindelsen og kilden til sin væren i sig selv. Alle skabte væsner har deres oprindelse og kilde i Ham, ikke i sig selv. Kun Gud er sin egen kilde. Hele skabningen har sin kilde og sine rødder i Gud og finder sin oprindelse og fuldbyrdelse i Ham. Kun Gud er substantiv; hele skabningen er adjektiver.²⁸

Den vigtigste aspekten av den grekiska, patristiska antropologin... var att människan inte är en autonom varelse, att hennes sanna mänsklighet endast förverkligas då hon lever "i Gud" och besitter gudomliga egenskaper.²⁹

Mennesket har en særlige stilling midt i skaberværket -

Du har gjort det kun lidt ringere end Gud, med herlighed og ære har du kronet det.³⁰

Det er mere end det øvrige skaberværk, idet det bærer Guds billede i sig, og det er mere end englens, idet det ikke bare er ånd, men også krop. Fra begyndelsen havde Gud tiltænkt mennesket den opgave, at være præst for det skabte. Menneskene skulle føre det skabte til fællesskab med Gud. Gud havde en fortsat og fremadskridende plan for skaberværket. Kirkefædrene benytter termen mikrokosmos for at beskrive menneskets særstatus. Også materien skulle beåndes, og mennesket, er en formidler, en mellemmand. Syndefaldet får dermed konsekvenser ikke bare for menneskeheden, men for hele skabelsen - ligesom frelsen og genoprettelsen. Tanken om mennesket som mikrokosmos udspringer af forståelsen af, at Gud har skabt verden på to niveauer: englens på det åndelige og intellektuelle plan - uden krop, og det fysiske univers med plante- og dyreliv. Mennesket alene eksisterer på begge niveauer.

²⁴ Joh 14:20, 15:4

²⁵ Rom 8:10, Gal 2:20, Kol 1:27

²⁶ Se fx. Ware, DOK s. 234 og Papazu s. 171

²⁷ Ware, Vejen s. 48

²⁸ Ibid. s. 49

²⁹ Meyendorff, John* - Bysantinsk Teologi s. 208

³⁰ Salme 8:6

Ved sin ånd eller åndelige intellekt har mennesket del i det noetiske* niveau i selskab med englenerne. Med legeme og sjæl bevæger mennesket sig, føler og tænker, spiser og drikker, omformer mad til energi og deltager, ved hjælp af sanserne, organisk i det materielle kredsløb. Den menneskelige natur er således mere sammensat end englernes, og den indeholder et større potentiale³¹

Denne særstilling midt i universet betyder, at alt det skabte mødes i mennesket, der er et mini-univers eller et mikrokosmos.³²

1. c. Hvad indebærer det, at mennesket er skabt i Guds billede?

Ware citerer Johannes af Damaskus*:

Uttrycket till avbild avser förnuft och frihet....³³

Forskellige kirkefædre peger på, hvor gudsbilledet er placeret. Basilios den Store nævner forstanden og bevidstheden. Andre nævner evnen til at vælge eller herske - at være hersker over den skabte verden og at beherske sig selv.

Gregorios af Nyssa* taler om den frie vilje og selvbestemmelsen.

Skabt i Guds billede, skriver Ware, handler om alt der skiller os fra dyrene og gør os til personer.

At være skabt i Guds billede er umisteligt for mennesket:

Hur syndfulla vi än är förlorar vi aldrig avbilden³⁴

Alle mennesker er skabt i Guds billede, og lige meget hvor syndige vore liv er, er Guds billede i os kun formørket og skjult, men aldrig uafvendeligt tabt³⁵

Hos Papazu finder vi den tankegang, at Gudsbilledet ikke kan lokaliseres, men at den udefinerbare og uudsigelige helhed, som er det levende menneske, bærer billedets mysterium i sig - i selve det, at være menneske. For dette helhedssyn henviser hun til Irenæus*, Gregorios af Nyssa og Gregorios Palamas.³⁶ Det handler om, at selve det at være menneske er at være til for Gud. Mennesket er kaldet til vækst i Gud, skriver Meyendorff³⁷, det er åbent, fuldkomment i skabelsen og dog ikke færdigt. Irenæus beskriver Adam som et barn

...som ännu inte fått sitt förstånd fullkomnat. Det var nödvändigt för honom att växa och på så sätt nå sin fullkomning.³⁸

³¹ Ware, Vejen s. 52

³² Ibid. s. 52

³³ Ware, DOK s. 222

³⁴ Ibid. s. 223

³⁵ Ware, Vejen s. 54

³⁶ Papazu s. 290 note 17

³⁷ Meyendorff, John *Bysantinsk Teologi* s. 208

³⁸ Ware DOT s. 223

Tankegangen er, at væksten er indbygget i skabelsen. Udvikling er ikke bare mulig, det er meningen.

1. d. Faldet

Det ortodexe syn på faldets konsekvenser er en naturlig følge af synet på menneskets skabelse og bestemmelse. Gregorios af Nyssa skriver således om menneskets skyld overfor Gud, i sin 5. prædiken over Fadervor,³⁹ at skylden består i at være løbet over til fjenden og hellere vil lade sig tyrannisere under fordærvmagterne end være hos Gud. Mennesket ser ikke længere Skaberens skønhed, men hellere syndens skændsel. Mennesket har gjort gudsbilledet ukendeligt, skriver Gregorios. Hos Ware læser vi:

Adams fall bestod egentligen i hans vägran att lyda Guds vilja. ---
Som ett resultat härav uppstod en ny existensform på jorden - en existens fylld av sjukdom och död.⁴⁰

Papazu siger, at dette at Adam vender sig bort fra Gud og ikke lytter til Ham, er dødbringende i sig selv. Det er en afbrydelse af det personlige forhold til Gud.⁴¹

Gud har ikke bestemt døden for det væsen, som er skabt i Hans billede og bærer "livets mærke" på sig - men udenfor Ham er døden.⁴²

Det er ortodox teologi at hævde, at konsekvenserne af faldet er katastrofale, at mennesket efter faldet er splittet i sit eget indre, mellem sig selv og andre mennesker og splittet mellem sig selv og naturens verden. Det påvirker mennesket fysisk, så smerte, sygdom, fødselsveer og alderdomssvækkelse herefter er en del af tilværelsen. Moralsk betyder det, at frustration, kedsomhed og depression er en del af livet, og ikke mindst vigtigt; viljen er svækket.⁴³ Adam har forladt diamantbroen og givet sig ned i sin egen intetheds afgrund. Det faldne menneske er faldet ud af Guds plan

...den plan, som lå i menneskets skabelse i Guds billede.⁴⁴

Fordi menneskene er forbundne - Paulus skriver, vi er hinandens lemmer, og når et lem lider, lider hele kroppen - så underkastes hele menneskeheden døden. Menneskenes vilkår forandres:

Varje ny mänsklig varelse föds in i en värld där synden råder överallt, en värld där det är lätt att göra det onda och svårt att göra det goda.⁴⁵

Det er også ortodox teologi, at på trods af Adams fald kan Gudsbilledet i mennesket aldrig ødelægges. Adam var ganske vist en fuldkommen skabning inden faldet og i besiddelse af fri

³⁹ om "Forlad os vor skyld, som vi også forlader vore skyldnere"
Aagaard, Anna Marie* *Gregor af Nyssa* s.84

⁴⁰ Ware, DOK s.225

⁴¹ Papazu, Monica *Diamantbroen* s. 165

⁴² Ibid. s. 165

⁴³ Ware, Vejen s. 60

⁴⁴ Papazu s. 167

⁴⁵ Ware, DOK. s. 226

vilje. Men han var bare fuldkommen på det stade, han befandt sig - som et barn med enfoldig og begrænset viden. Hans bestemmelse var, at vokse til modenhed og fylde og lighed med Gud. Synet på Adams skabelse og bestemmelse betyder, at de ortodexe kan hævde, at:

Guds avbild vanställs genom synden men förstörs aldrig⁴⁶

I den ortodexe kristendomsforståelse medfører faldet ikke den absolutte tilintetgørelse af Guds billede i mennesket. Guds billede går ikke til grunde, det forsvinder ikke sporeløst som det støv, mennesket er taget fra. Guds segl markerer fortsat menneskets identitet, giver det en personlig karakter, en ejendommelighed, som forbliver trods syndens afpersonificerende hæslighed.^{47 - 48}

Som konsekvens, af den ortodexe forståelse af det faldne menneskes tilstand, bliver også synet på det udøbte barns status påvirket. De ortodexe

har aldrig ansett (som Augustinus* och många andra i väst) att odöpta barn, eftersom de är fläckade av arvsynden, är överlämnade åt helvetets eviga eld av en rättvis Gud.⁴⁹

Også Meyendorff fremhæver⁵⁰ at, kontrasten til vestens arvesyndsdogme ses tydeligst i synet på dåben. Han hævder, at dåben til syndernes forladelse kun har mening i forbindelse med dåb af voksne, og at dåbens principielle betydning er bredere og mere positiv.

Om dopets innebörd blott vore syndernas förlåtelse, varför skulle vi döpa nyfödda barn, som ännu inte smakat synden?⁵¹

Kyrkan döper således barnen, inte för att "förlåta dem" deras synder, som ännu inte begåtts, utan för att skänka dem ett nytt och evigt *liv*, som deras förgängliga föräldra icke förmått ge dem i arv.⁵²

De ortodexe benytter ordet ursynd.⁵³ i stedet for at tale om arvesynd.

Ware spørger i "Vejen" om Adams synd indebærer en nedarvet skyld, og svarer nej. Men fordi menneskene er indbyrdes afhængige, får de fejl, vi hver i sær begår, betydning for hele menneskeheden. Vi er ikke skyldige i andre menneskers synder - vi arver ikke synden - men vi er

...på én eller anden måde *involverede*.⁵⁴

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Papazu, Monica *Diamantbroen* s. 167

⁴⁸ Calvin* hævder derimod, at mennesket efter syndefaldet er totalt fordærvet, og Augustin frakender det en fri vilje.

⁴⁹ Ware, DOK s. 227

⁵⁰ Meyendorff *Bysantinsk teologi* s. 218 bl.a med et citat af Theodoret av Cyrus*, samtidig med Augustin -

⁵¹ Ibid. s. 218

⁵² Ibid. s. 218

⁵³ Ursynd, er det ord Poul Sebbelov* benytter i sin danske oversættelse af "Vejen"

⁵⁴ Ware, *Vejen* s. 63

Det enkelte menneske er kun skyldigt, i den grad det efterligner Adam og selv bryder med Guds vilje. Men i og med mennesket var tiltænkt væxt og særstatus, som mikrokosmos, får Adams fald konsekvenser ikke bare for menneskene, men for hele skaberværket.

Den, som var kaldet til at danne bro mellem Skaberen og skabningen, som Maximos* sagde, er den samme, som lukker, dræber og skiller ad.⁵⁵

I stedet for at virke som mellemmand og samlende centrum forårsagede han splittelse.⁵⁶

Følgerne heraf ses ikke bare i de mellemmenneskelige forhold, eller i Guds-forholdet, men også i ødelæggelse og forurening af miljøet.

1. e. Theosis

Papazu oversætter i sin ordforklaring ordet theosis til guddommeliggørelse og henviser til Peters Andet Brev 1:4

....og få del i guddommelig natur⁵⁷

I afsnittet om Helligåndens værk beskriver hun theosis-dogmet som ortodoxiens hjerte⁵⁸. Theosis beskriver Guds billedets rekonstitueringen i mennesket, eller helbredelsen af billedet.

Guds Søn blev kød for atter at give mennesket det, som var blevet givet det i begyndelsen: at være i Guds billede og efter Hans lignelse, dvs. i stand til kommunion med Gud. Guds Søn er kommen for gennem Sig Selv og i Sig Selv at forny mennesket efter Sit billede og efter Sin lignelse.⁵⁹

Med ord af Gregorios af Nyssa, restaureres billedet, idét opstandelsens nåde bringer mennesket til at være

"i Guds billede", at være til for Gud⁶⁰

Sønnen, som *ER* Guds billede, tager i Sin Inkarnation det væsen, som er "*i* Guds billede", på Sig.⁶¹

"Det, Han var, det blev Han ved med at være. Og det, Han ikke var, det tog Han på Sig... For at du må blive frelst, - "⁶²

⁵⁵ Papazu s. 163

⁵⁶ Ware, *Vejen* s. 60

⁵⁷ Papazu, s. 324

⁵⁸ Ibid s. 115

⁵⁹ Ibid s. 168 - citat af Johannes af Damaskos

⁶⁰ Papazu s. 170

⁶¹ Ibid s. 169

⁶² Ibid. s. 171, citat af Gregorios af Nazianz*

Nøglen til forståelsen af theosis-tanken ligger i inkarnationen, og guddommeliggørelse betyder lighed med Kristus.

Gud blev människa för att människan skulle bli Gud⁶³

Det er gennem Jesus, Gud-mennesket, vi mennesker bliver "helliggjorte", "guddommeliggjorte" I Ham bliver vi "adopterede" af Gud Fader og bliver Hans *børn-i Sønnen*.⁶⁴

Kristus frelser hele mennesket, idet Han påtager sig at være menneske - ikke bare legemligt, men med ånd, sind og sjæl som vores. I det Adams fald i sin oprindelse er åndelig og ikke begrænset til legemet, så må også frelsen omfatte alt menneskeligt. Ja, i solidaritet med det faldne menneske påtager Kristus sig fuldt ud følgerne af Adams synd.

Han accepterer også de moralske følger, ensomhed, fremmedgørelse og den indre konflikt.⁶⁵

For vi har ikke en ypperstepræst, som ikke kan have medfølelse med vore skrøbeligheder, men en, der er blevet fristet i alle ting ligesom vi, dog uden synd.⁶⁶

Kallistos Ware gør i bogen, *Den Ortodoxe Tro*⁶⁷, en del ud af, at theosis, alle store ord til trods, for de ortodoxe ligger inden for den almindelige kristnes erfaring. Han gennemgår følgende 6 punkter:

- 1) Guddommeliggørelse er ikke reserveret de få - det er det normale mål for enhver kristen uden undtagelse. Kun få opnår målet her i livet (fuld mystisk forening med Gud), men så længe vi forsøger oprigtigt at elske Gud, og leve som Han vil det, er vi til en vis grad guddommeliggjorte.
- 2) Guddommeliggørelse betyder ikke, at synd, anger og omvendelse har mistet betydning i menneskets liv. Jesus-bønnen "Herre Jesus Kristus, Guds Søn, forbarm Dig over mig, synder" er ethvert menneskes bøn uanset theosis.
- 3) Guddommeliggørelsens metode er praktisk og enkel: Gudstjenestedeltagelse, nadverens modtagelse, bøn, læsning af evangelierne og et moralsk levned.
- 4) Guddommeliggørelse er at blive et sandt medmenneske. Det er en social proces, der involverer forholdet til medmennesket. Guddommeliggørelsens sande natur indebærer ikke bare at elske Gud. Kærlighed til medmenneskene hænger uløseligt sammen med kærlighed til Gud.

⁶³ Meyendorff s. 56. Hos Peter Halldorf* i *21 kyrkofäder* s. 104 oversætter han: "... för att människan skulle bli gudomliggjord"

⁶⁴ Ware, *Vejen* s. 73

⁶⁵ Ibid. s. 74

⁶⁶ Hebr 4:15

⁶⁷ siderne 238 - 240

5) Guddommeliggørelse er social og skal omsættes til det praktiske liv, hvad enten det er i bøn eller fysisk handling.

6) Guddommeliggørelse forudsætter det fælles liv i kirken.

For de ortodexe er theosis betegnelsen for det sande menneskeliv. Frelsen beskrives ikke først og fremmest i juridiske termer⁶⁸, som skyld og straf, men sammenlignes med helbredelse af en sygdom.⁶⁹ Det er en reel virkelighed, der ikke er begrænset til syndens tilgivelse, men som også peger frem mod

...livets fundamentale forvandling.⁷⁰

Denne forvandling af mennesket betyder ikke, at mennesket ophører med at være menneske - tværtimod. Det betyder heller ikke, at mennesket bliver en gud, men at det opfylder sin bestemmelse, at være menneske i Guds billede og til Guds lighed.

Den herlighed, hvortil mennesket er kaldet, består i, at det skal blive Gud mere ligt ved at blive stadig mere menneskeligt.⁷¹

Lige så lidt, som guddommeliggørelse er ensbetydende med, at mennesket bliver en gud, er det noget mennesket opnår ved egen fortjeneste. Mennesket har i sig muligheden for at åbne sig og tage imod Helligåndens værk⁷²

Det er ikke at gøre sig selv til Gud, men at modtage, at lade sig omforme efter Guds plan, vilje, nåde.⁷³

Her er ikke tale om, at mennesket opløses eller forsvinder, ej heller at det bliver andet eller mere end et menneske. Basilios den Store formulerer i "Verdens skabelse og menneskets tilblivelse", hvori essensen i kristendommen består:

"Hvad er kristendom? Det er at ligne Gud i den grad, det er givet menneskets natur."⁷⁴

Theosis er at udvikles helt og fuldt inden for de grænser, Skaberen har sat for sin skabelse. Der er tale om en proces, som er uden afslutning. Mennesket vil vedblive at udvikles og vokse. Det er en vækst, som ikke engang døden nødvendigvis afslutter.

Hl. Gregor af Nyssa mente, at også i himlen består fuldkommenhed i vækst.fuldkommenhedens væsen er dette: Netop aldrig at blive fuldkommen, men altid at række fremad mod en højere fuldkommenhed, der ligger hinsides det kendte.

⁶⁸ se også Papazu s. 178ff

⁶⁹ Papazu, *Diamantbroen* s. 173

⁷⁰ Ibid. s. 174

⁷¹ Ware, *Vejen* s. 66 Citat af Fader Dumitru Staniloae

⁷² Papazu, *Diamantbroen* s. 161

⁷³ Ibid. s. 161

⁷⁴ Ibid. s. 161

Epektasis = rækken fremad.sjælens glæde er fuldkommen, men bliver dog hele tiden mere inderlig.

Irenæus skriver, at: "Ikke kun i denne, men også i den kommende verden, vil Gud altid have noget mere at lære mennesket, og mennesket vil altid have noget mere at lære af Gud".⁷⁵

1. f. Sammenfatning

Alt er skabt af den Treenige Gud, og har sin existens i Ham. Mennesket har en særstilling i skaberværket som den, der skal formidle åndelighed til det skabte. Fællesskab med den transcendentale Gud har mennesket med Gud gennem Hans energier.

Mennesket er skabt *i Guds billede* og kan aldrig miste dette. Adams fald indebærer dog, at mennesket mister sin *lighed med Guds* billedet. Faldets konsekvenser er katastrofale for hele den forbundne menneskehed. Adams synd - ursynden får dog ikke de fatale følger for det udøbte barn, som fx. Augustin i den vestlige teologi hævder.

Kristus går gennem inkarnationen og Hans totale fællesskab med menneskeheden gennem døden til opstandelsen og baner derved menneskets vej tilbage til fællesskab med Gud. Theosis, guddommeliggørelsen er målet for alle mennesker. Gud blev menneske, for at mennesket kan blive Gud, lyder et citat. Og et andet: Kristendom er at ligne Gud i den grad, det er givet menneskets natur.

⁷⁵ Ware, *Vejene* flere steder s. 125

2. Kapitel

Menneskesyn i metodistisk forståelse

Skabt i Guds billede - frelst til fuldkommenhed i kærlighed

2. a. Skabelse

Verdens skabelse er en akt af den treenige Gud, der ud af intet har fremkaldt himmel og jord, synligt og usynligt, alt hvad der eksisterer - undtaget Gud selv.⁷⁶

Verden er ikke blevet til ved et tilfælde eller af nogen nødvendighed, men er

...en fri handling af den treenige Gudens kärlek (Rom. 11: 36; 1. Kor. 8:6; Efes. 3:9)⁷⁷

At det er guddommelig skabelse, der ligger til grund for alt liv, er aldrig betvivlet af den kristne kirke. Sulzberger påpeger, at dette konstateres kort og indledningsvist i kirkens symboler.

Skabelsen er afsluttet, men ikke fuldendt. Det endelige mål for skabelsen er Guds ære og forherligelse.⁷⁸ Det betyder, at Gud ikke blot opretholder, men tillige leder og regerer verden hen mod et større mål. Der tales ikke om fortsat skabelse, idet ordet skabelse reserveres det unike forhold, da Gud skabte ud af intet. Derimod benyttes tanken om Guds forsyn. Som Sulzberger påpeger, findes selve ordet forsyn ikke i den kanoniske skrift⁷⁹, men udtrykket, der her betyder, at sørge for og have omsorg for, sammenfatter og beskriver Guds virke i sit skaberværk, som Bibelen beskriver det.

Allt hvad som försiggår i den synliga och osynliga världen, hänföres i skriften till Gud (Ps. 104: 1 - 33; 147: 2 - 20)⁸⁰

Guds forsyn strækker sig til hele skaberværket og omfatter alt

...till det största som till det minsta, till det hela som till det enskilda, och densamma kommer varelserna till del efter måttet af deras mottaglighet.⁸¹

⁷⁶ Se Sulzberger, Arnold* *Den kristna tros läran från metodistisk (1. bind) ståndpunkt*, Metodist-episkopalkyrkans förlag 1886 s. 213 ff

⁷⁷ Ibid s. 215

⁷⁸ Ibid s. 217 - og videre: Verldsskapelsen gudomligaga ändamål, så vidt vi förmå förstå det genom tron ur skriften, är såsom Beck skönt uttrycker sig "framställandet af Guds egna, härliga lifsfullhet i det yttre varat, som, i egen livsverksamhet och dock i honom levande, rörande sig och existerande, allt fullare i sig upptager och återspeglar hans outtömliga härlighet, hvori då tillika hans lof, hans härlighet består." De skapade varelsernas saliggörande och förhärligandet af hans allsmäktiga och allvisa kärlek är och förblifver därför det dubbla målet, och särskildt det senare skapelsens högsta ändamål.

⁷⁹ Ibid s. 231. her henvises til: Vis. 14: 3, 17:2 og 1. Mack. 4: 20, 5: 27

⁸⁰ Ibid s. 239

⁸¹ Ibid s. 234

2. b. Mennesket

Det metodistiske menneskesyn bygger på skabelsesberetningerne i 1. Mosebogs 1. og 2. kapitel⁸². Mennesket regnes for Guds ypperste skabning, god fra Skaberens hånd.

Hela människonaturen var till sin ursprungliga beskaffenhet fri från alla brister och hvarje störande inflytande, deremot genomträngd af gudomliga lifskrafters fullhet och den fullkomligaste harmoni.....hon skapades efter Guds beläte.⁸³

Mennesket er skaberværkets højdepunkt og skabelsens krone. Endvidere siger Sulzberger, at menneskets stilling i følge Skriften, i forhold til Gud efter syndefaldet er u-normalt.

Menniskans egendomliga väsen, hvilket ännu låter henne framstå såsom den förnämsta bland alla skapade varelser på jorden, är hennes andlig-kroppsliga personlighet och hennes höga bestämmelse att såsom Guds ställförträdare herska öfver jorden och till sin skapares förhärlikande vara i en lefvande, salig gudsgemenskap.⁸⁴

At mennesket har en særstilling i skaberværket ser Sulzberger i Skabelsesberetningerne i 1. Mosebogs to første kapitler. Heraf fremgår det, at mens den øvrige skabning blev kaldt frem ved Guds almagtsord,

framgår människan enligt Guds plan och rådslut ur sin skapares gudomliga allmagts- och kärleks vilja; därför inledes hennes skapelse med det högtidliga och uttrycksfulla: "Låt oss göra människan till vårt beläte".⁸⁵

Mennesket består fra skabelsen af en udødelig krop og sjæl. Kroppen er givet af Gud som tempel for Hans Helligånd⁸⁶.

Mennesket er skabt i Guds billede*. Sulzberger sondrer mellem

"Guds beläte i speciel mening"⁸⁷

og Guds billedet i

"vidstræktare betydelse, eller det Guds beläte i människan, som ej kan förloras"⁸⁸

⁸² 1. Mos 1: 26 - 31 og 1. Mos 2: 4 - 7

⁸³ Sulzberger s. 271

⁸⁴ Ibid. s. 271

⁸⁵ Ibid. s. 275

⁸⁶ Ibid. s. 278 nederst: "... och ett organ för Guds Ande (1 Kor. 3: 16; 6: 19) och har därför evig betydelse"

⁸⁷ Ibid. s. 286

⁸⁸ Ibid. s. 286

Den Guds billedlighed, der ikke kan mistes, er selve det at være menneske. Det indebærer at være en åndelig personlighed, hvis evige bestemmelse det er at være udødelig, hellig, salig og i stand til at fornyes åndeligt gennem Helligånden,⁸⁹

Den heliga skrift och den kristna kyrkans bekännelseskriterier intyga därför enstämigt den första människans oskyldiga positivt goda urtillstånd, i hvilket hon inom sig bar Guds afbild⁹⁰.

Mennesket er fuldkomment skabt, men er bestemt til vækst. Dets bestemmelse er at

föröka sig i Guds beläte och såsom jordens beherskare vårda och bevara det skapade.⁹¹

2. c. Faldet

John Wesley* er ganske dystert i sin beskrivelse af det faldne menneske.

...vor ødelæggelse gennem arvesynden er så stor, at al vor tro, kærlighed, ord og gerninger ikke kan gøre os fortjent til eller fortjene nogen som helst del af vor retfærdiggørelse for vort vedkommende.⁹²

Som følge heraf er Adams efterkommere ved fødslen åndeligt døde, og endvidere blottet for den retfærdighed og hellighed han (Adam) selv var skabt i.⁹³

Wesley udtrykker sig med varieret styrke:

Til tider beskrives arvesynden som en tilbøjelighed til det onde eller en tilstand, hvori alle menneskets evner såsom forståelse, vilje og affekter er blevet forvanskede.⁹⁴

- men slipper ikke grundsynet på det menneskelige fordærv. Ved Adams fald er alle mennesker mærkede og bærer af det faldne menneskes billede. Menneskene er smittede med synden og må også bære Adams skyld, forstået på den måde, at menneskets vilkår efter Adam er den legemlige død.

Gudsbilledheden er ikke totalt ødelagt,⁹⁵ skriver Harald Lindström og fortsætter:

"Gudsbilledet", hvori Adam blev skabt, bestod især i retfærdighed og sand hellighed. Men den del af "gudsbilledet", som bestod efter syndefaldet, og som består i alle mennesker indtil i dag, er det naturlige gudsbillede, nemlig den åndelige natur og sjælens udødelighed, ikke at forglemme det politiske billede eller en vis form

⁸⁹ Ibid. s. 286 - 287 og Lindström, Harald* *Wesley og Helliggørelsen* s. 35 f og note 1

⁹⁰ Ibid. s. 290 n

⁹¹ Ibid. s. 291

⁹² Wesley, John *En metodists grundsætninger*, s.11

⁹³ Lindström, s. 22

⁹⁴ Ibid. s. 23

⁹⁵ Lindström, Harald, *Noter til Wesley og Helliggørelsen*

for herredømme over de andre skabninger, som stadig består. Men det moralske gudsbillede er tabt og ødelagt, ellers kunne der ikke siges om det, at det skulle "fornyes."

Denne forståelse får dog ingen betydning for menneskets behov for frelse. Synet på det gudsbilledelige, som nok er formørket, men ikke totalt ødelagt, har udelukkende betydning for den menneskelige tilværelse som forståelse for, hvordan menneskene, synden til trods, kan leve i verden. For Wesley er det afgørende punkt, at mennesket er totalt ude af stand til at bidrage til sin egen frelse.

Ej allenast den förderfvade naturen, utan äfven den öfver den fallne Adam uttalade straffdomen har uppenbarligen blifvit alla hans efterkommandes ärfvedel⁹⁶

Det mørke reformatoriske syn danner baggrund for en frelsesforståelse, hvor det er Guds nåde og kærlighed, Krist frelsesværk og Helligåndens gerning alene, der frelser. Men Wesley skiller sig afgørende fra de kontinentale reformatorer ved at hævde, at arvesynden ikke i sig selv afgør menneskets endelige skæbne. Den skyld, mennesket tillægges, fordi det tilhører den syndige menneskeslægt, betyder at mennesket dør åndeligt og timeligt - men en evig død vil altid være konsekvensen af det enkelte menneskes egen synd.⁹⁷ Wesley's indflydelse fra arminianerne*, der lægger sig op ad Zwinglis* tidlige forståelse opfatter ikke arvesynden som egentlig synd, idet den ikke er overtrædelse af loven.

2. d. Guds nåde

Thomas Langford* er ikke i tvivl om, at nåden er det alt afgørende teologiske begreb for Wesley:

The grace of God, as the redeeming activity of divine love, is the center of Wesley's theology.⁹⁸

Nådesforståelsen i metodistisk teologi er svaret på, hvorfor tanken om evig fortabelse pga arvesynden er umulig.

Wesley beskriver nåden som dækkende hele menneskelivet. Han benytter termen "prevenient grace" eller "preventing grace", forekommende nåde.⁹⁹ Om den forekommende nåde som kilde for al vækkelse skriver Gregorios den Store:

"Det gode är så väl Guds som vårt, - det kommer från Gud genom hans förekommande nåd, det är vårt genom den fria viljans lydnad."¹⁰⁰

⁹⁶ Sulzberger s. 315

⁹⁷ Lindström, Harald, Wesley og Helliggørelsen s. 27 n

⁹⁸ Langford, Thomas A. *Practical Divinity* s. 24

⁹⁹ På scandinavisk oversættes til "forekommende nåde" ifølge Nudansk ordbog: "i forældet betydning: komme én i møde". Betydningen er aktiv og ikke, som det kan opfattes: at noget forekommer i betydningen "er", "findes". Egentlig: imødekommende nåde.

¹⁰⁰ Sulzberger, 1. del s. 345

I Bibelen fandt Wesley både Guds suverænitet såvel som menneskets frie vilje beskrevet. Det vigtigste for Wesley var at bevare det bibelske perspektiv. Derfor kunne han ikke godtage hverken den teologi, der tillagde Guds suverænitet alene al betydning - hvilket ledte til tanken om den dobbelte prædestination hos Augustin - eller den, der tillægger menneskets fri vilje afgørende betydning for frelsen, hvilket hos Pelagius* leder til tanker om selvfrelse.

Wesley vil bevare spændingen mellem de to begreber:

The theme of prevenient grace allowed Wesley to relate divine sovereignty and human freedom, but to maintain the tension was difficult.¹⁰¹

Den forekommende nåde sætter mennesket i stand til frit at vælge Gud. Nåden er virksom på mange og forskellige måder, men mest af alt i samvittigheden, i følelserne, i kundskab og vilje. Nåden er et resultat af Kristi forsoningsværk.

Den i människans hjerta genom Guds finger ursprungligen skrifna lagen utplånade människan genom öfverträdelse nästan ur sitt hjerta; i det Gud genom sin älskade Son åter försonade sig med människan, skref han ånyo till en viss grad lagen i den förmörkade, syndiga varelsens hjerta.¹⁰²

Den metodistiske forståelse af nådens betydning får konsekvenser for dåbens betydning,

...då Wesley och hans medarbetare städse med det största eftertryck förkunnade, att den förekommande nåden utan undantag kommer alla människor till del.¹⁰³

Sulzberger noterer videre, at metodismen herved skiller sig fra dem, der mener, at nåden kun er til de udvalgte (predestinations-læren), og fra dem, der hævder, at Helligåndens virke er bundet til sakramenterne (luthersk teologi, hvor dåben er nødvendig for frelse, og hvorved udøbte er udenfor Helligåndens virke).

Mennesket fødes under den frie nåde, og Helligånden møder ikke modstand i barnet, der ganske vist tilhører den syndige menneske slægt, men som ikke er personligt skyldig. Det er stadig Kristi forsoningsværk alene, der er grundlaget for menneskets frelse, men arvesynden skiller intet menneske fra Gud, uden at mennesket selv har valgt det.

John Wesley: "Så är vår salighet ej mer hindrad eller beroende af Adams fall, ej ett människobarn går för den skull förloradt, utan genom sitt eget val; ty hvar och en, som mottager Guds nåd i Kristus, skall deraf hafva obeskriflig vinning."¹⁰⁴

Att meddela den fallna själen gudligt lif är en förträdesrätt, som den treenige Guden förbehållit sig allena.¹⁰⁵

¹⁰¹ Langford, *Practical Divinity* s. 34 - se også Sulzberger, 2. del s. 137 m

¹⁰² Wesley citeret i Sulzberger 2. del s. 131

¹⁰³ Sulzberger, del 2 s 137 m

¹⁰⁴ Ibid. del 1 s. 323

¹⁰⁵ Ibid. del 1 s. 320 n - se også Lindström s. 24 - 27

2. e. Helliggørelse til fuldkommenhed i kærlighed*

I metodistisk teologi er menneskets modtagelse af frelsen beskrevet ud fra nøglebegreberne: retfærdiggørelse/ny fødsel eller genfødsel og helliggørelse til fuldkommenhed i kærlighed. Efter døden tales om herliggørelse.

Retfærdiggørelsen og den nye fødsel er to sider af samme sag. I sin beskrivelse af retfærdiggørelsen ved tro, er Wesley i overensstemmelse med Luther*.

Mennesket retfærdiggøres ved tro på grund af Kristi forsoning. Man har opnået syndernes forladelse og er blevet antaget af Gud.¹⁰⁶

John Wesley forklarer, i prædikenen *Salvation by Faith* holdt i 1738, sit syn på retfærdiggørelsen. Det er ikke afgrænset til en juridisk befrielse fra skyld, men omfatter også det nye liv:

...ordet retfærdiggørelse, som, når det tages i videste betydning, indebærer både en befrielse fra skyld og straf på grund af Kristi forsoning, som virkelig kommer den synders sjæl til del, som nu tror på ham, og en befrielse fra synden, ved at Kristus tager skikkelse i hans hjerte.¹⁰⁷

Selv når retfærdiggørelse er forstået som et juridisk begreb, lægges vægt på det efterfølgende liv. I Wesleys *Notes upon the New Testament* skriver han til Romerbrevet 5: 18

"Retfærdiggørelse til liv er den Guds dom, hvorved en synder, dømt til døden, tilkendes livet."¹⁰⁸

Den nye fødsel er indgangen til og begyndelsen på livet i helliggørelse. Grundlaget for menneskelivet er forandret, og dermed er også det nye liv, der nu skal leves, et liv i Kristus, et liv i hellighed. Helliggørelsen er både ønskelig og opnåelig. Helliggørelse er kendetegnende for og et dominerende begreb i metodistisk teologi.

Helligheden betragtes som en etisk forandring i menneskets hjerte og liv. Dens væsen er kærlighed. At være kristen vil sige, at man ejer en tro, som er aktiv i kærlighed.¹⁰⁹

For Wesley er Jesu Bjergprædiken selve beskrivelsen af, hvad kristendom er. Her er ikke tale om uopnåelige mål, men om Jesu beskrivelse af kristendommens indhold og betydning. Kristendom er ikke blot vækst i hellighed, men også helbredelse.

Religionen betragtes som "therapeia psykæs - Guds metode til at helbrede sjælen", den ses som et middel til at forny menneskets fordærvede natur. Menneskets fornyelse i Guds billede bliver religionens mål.¹¹⁰

¹⁰⁶ Lindström s. 62 ø

¹⁰⁷ Lindström, *Noter* s. 52 (note 4) kursiveringen er min

¹⁰⁸ oversættelsen her: Lindström, *Noter* s. 53 (note 6)

¹⁰⁹ Lindström s. 74 n

¹¹⁰ *Ibid.* s.75

Helliggørelse til fuldkommenhed omfatter hele menneskelivet. Det er opfyldelsen af det dobbelte kærlighedsbud; at elske Gud af hele hjertet og næsten som sig selv.¹¹¹ Det er at forstå som:

...en fornyelse af hjertet i hele Guds billede, den fulde lighed med ham, som skabte det..¹¹²

I 1766 udgiver John Wesley skriftet "A plain Account of Christian Perfection."¹¹³ Her sammenfatter han sine tanker om kristelig fuldkommenhed og søger at påvise, at det er den samme teologi, han har haft hele vejen igennem. Heri skriver han:

Denne Guds store gave, vor sjæls frelse, er intet andet end Guds billede, som påny præges i vort hjerte. Det er en "fornyelse af de troendes sind og ånd i deres skabers billede" (Ef. 4: 24 og Kol. 3:10)¹¹⁴

Det, der driver Wesley i arbejdet med og fastholdelsen af den kristelige fuldkommenhed, er, at han ikke kan komme uden om løftet og forventningen i Bibelen - tanken om at helliggørelsen er bibelsk - og at han erfarer Guds velsignelse af menneskers stræben efter fuldkommenheden - han erfarer, at det er virkelighed. Det afgørende for ham er at være tro mod det, Gud vil gøre for os. Vi bør og skal søge -

en fuldstændig omskærelse af hjertet, som tørster efter at blive rensat "for alt snavs på krop og ånd" og efter "at være hellige i gudsfrygt" (2. Kor 7:1)¹¹⁵

At Wesley bygger på bibelsk grund er sammenfattet af W.E. Sangster* i bogen "The Path to Perfection". Han finder, at Wesley bygger læren om kristelig fuldkommenhed på hovedsageligt 30 skriftsteder, 10 hos Paulus, 12 fra Johannes evangeliet og 1. Johannes Brev og 8 fra den øvrige Bibel, heraf kun et - Ez 36: 25, 26 og 29 fra GT.¹¹⁶

På Wesleys egen tid var der megen teologisk debat om, hvorvidt fuldkommenheds læren var sand kristendom, eller om den var kættersk.¹¹⁷

Et af spørgsmålene var, om der fandtes mennesker, der opnåede fuldkommenheden her i livet, eller om det først var opnåeligt i dødsøjeblikket eller ganske kort tid inden. Wesley, der aldrig om sig selv hævdede at have opnået fuldkommenhed, kan se problemer i at navngive personer, om hvem han kan sige, at de har opnået kristelig fuldkommenhed. I "En kort redegørelse om kristelig fuldkommenhed" begrundet han det bl.a. på følgende måde:

¹¹¹ Markus evangeliet 12: 29 - 33 (og parallel)

¹¹² Wesley, En kort redegørelse s. 98

¹¹³ Oversat til dansk af Eigil Carlsen* - "En kort redegørelse om kristelig fuldkommenhed" 1996

¹¹⁴ Wesley, En kort redegørelse, s. 20

¹¹⁵ Ibid. s. 99

¹¹⁶ Sangster W.E., The Path To Perfection, kapitel 5 s. 37 - 36

¹¹⁷ Ibid. s. 52: Many said that such teaching was heresy and out of harmony with the Scriptures. To all these Wesley stoutly answered: "If I am a heretic, I became such by reading the Bible."

Hvilke besværligheder ville det ikke bringe det menneske - sat frem som en skydeskive, som alle kunne skyde imod!¹¹⁸

Endvidere benytter han Jesu egne ord fra Lukas 16:31 og begrundet, at for den, der ikke vil tro, nytter det ikke engang, at en opstår fra de døde!

Men Wesley opmuntrede metodisterne til at nedskrive deres vidnesbyrd om kritelig fuldkommenhed. Han trykte dem i sit tidsskrift "Arminian magazine"*.¹¹⁹ Erfaringerne herfra viser, at Gud i et øjeblik overvinder synden i mennesket, at kærligheden råder, og at de fyldes af fred.

Wesley er fuldt ud bevidst om den begrænsning, der ligger i at være et menneske. Fuldkommenhed er ikke det samme som syndfrihed. Wesley definerer synd som en frivillig overtrædelse af en kendt lov.

Jeg forventer faktisk ikke at blive befriet for egentlige fejl, før dette dødelige legeme iklædes udødelighed. Jeg tror, det er en naturlig konsekvens af, at sjælen bor i kød og blod.¹²⁰

Når mennesket, pga. sin begrænsede kapacitet kan tænke forkert, kan det også handle forkert, men -

- der, hvor ethvert ord og enhver gerning udspringer af kærlighed, er en sådan fejl egentlig ikke en synd.¹²¹

Naturligvis er der tale om en overtrædelse i forhold til Guds lov, men den er dækket af Kristi forsoningsværk. Alle har brug for at bede bønnen "Forlad os vor skyld". Tværtimod vil ydmygheden og total afhængighed af Kristus være kendetegnende for det helliggjorte menneske.¹²²

Fuldkommenheden er altså ikke en fastlåst position -

Der findes ingen gradfuldkommenhed, ingen, som ikke tillader en stadig vækst.¹²³

"Kan de, som er fuldkomne, vokse i nåden?" Svar: " Det kan de uden tvivl, og det ikke bare mens de er i legemet, men i al evighed."¹²⁴

Kristelig fuldkommenhed er for Wesley, hvad Gud har lovet os, hvad Jesus ved forsoningen har gjort mulig, og hvad Helligånden formidler. Det er en gave, som det retfærdiggjorte menneske skal og bør forvente og stræbe efter. I "Den historiske Prøve", som alle prædikanter, der skal optages i årskonferencen har skullet gennemgå siden John Wesley formulerede den, lyder spørgsmålene 2 til 4 :

¹¹⁸ Wesley, en kort redegørelse, s.37

¹¹⁹ Se kap. 16 i The Path To Perfection, Sangster

¹²⁰ Ibid. s. 44

¹²¹ Wesley, En kort redegørelse s. 44

¹²² Ibid. s. 45

¹²³ Ibid. s. 16

¹²⁴ Ibid. s. 79

Stræber du efter fuldkommenhed? Forventer du at blive fuldkommen i kærlighed i dette liv? Stræber du alvorligt efter det?¹²⁵

Det var Wesleys faste overbevisning, at grunden til, at ikke flere opnåede den kristelige fuldkommenhed, var, at de ikke troede, det var muligt, og at de ikke stræbte alvorligt efter det.

Det har virkelig været min mening i mange år, at en enorm årsag til, at mennesker gør så små fremskridt i det åndelige liv, er deres egen lunkenhed, skødesløshed og vantrø. Og dog taler jeg her om troende.¹²⁶

Beder du nogensinde Gud om at "rense dit hjertes tanker", så at "du fuldkomment måtte elske ham"? Hvis du hverken ønsker det, du beder om, eller tror, at det er opnåeligt, beder du så ikke, som en dåre beder?¹²⁷

Wesley skriver, at det er at nare sin sjæl, hvis man mener at kunne opnå fuldkommenhed i kærlighed på anden måde end ved en -

-livskraftig, altomfattende lydighed, i en nidkær overholdelse af alle budene, i årvågenhed og smerte, i en fornægtelse af sig selv og i dagligt at tage sit kors op, såvel som i alvorlig bøn og faste og en nøje overholdelse af alle Guds anordninger.¹²⁸

Det er ganske rigtigt en gave, vi modtager ved tro, men det kræver, at vi alvorligt søger den, særligt ved at bede. Og når Gud ønsker at helliggøre os, hvorfor skulle vi da ikke bede om og alvorligt stræbe efter at det må ske?

Bønnen er for metodisterne et af de hjælpemidler, Gud har givet mennesket på helliggørelsens vej. Der regnes med fem nådemidler: Bibelen, de 2 sakramenter dåb og nadver, menighedens fællesskab og bønnen. Wesley skriver:

"Med nådemedel förstår jag ett yttre tecken, ord eller en handling, af Gud förordnad och till detta ändamål instiftad att vara ett vanligt medel att meddela menniskan den förekommande rättfärdigande eller helgande nåden."¹²⁹

Dogmet om helliggørelse er ikke eksklusivt metodistisk. For Wesley er det sand kristendom og som sådan for alle mennesker. I 1739 udgiver han det lille skrift "The Character of a Methodist".¹³⁰ Heri skriver Wesley, at det er metodist-teologi at hævde, at mennesket frelses ved tro alene, men at han forstår frelse som hellighed i hjerte og liv.¹³¹

¹²⁵ Ritual for Metodistkirken s. 118

¹²⁶ Wesley, En kort redegørelse s. 59

¹²⁷ Ibid. s. 59

¹²⁸ Ibid. s. 53

¹²⁹ Sulzberger, bind 2 s. 264, noten dækker ikke blot citatet men også læren om de 5 nådemidler

¹³⁰ oversat til dansk af Eigil Carlsen og udgivet i 1996 - "Kendetegnet på en metodist", Kurérforlaget. Hæftet er delvist gengivet i "En kort redegørelse om kristelig

Videre forklarer han, at: en metodist har Guds kærlighed udgydt i hjeret, er altid lykkelig i Gud, har fred og kan ikke andet end glæde sig:

- når som helst han ser tilbage på den forfærdelige afgrund, som han er udfriet fra¹³²

En metodist beder uophørligt, ikke nødvendigvis så at det er synligt for andre, men:

hele tiden er hans hjertes sprog dette: "Du evige herligheds stråleglans, mit hjerte er vendt mod dig, skønt uden ord, og min tavshed taler til dig." Og det er ret bøn og det alene.¹³³

At gøre Guds vilje og at være ham til ære, er det, hele livet drejer sig om - både når det gælder at handle aktivt i kærlighed eller at afholde sig fra ond tale eller handling. Vigtigt er det at gøre godt mod alle naboer og fremmede, venner og fjender.¹³⁴ Wesley mener, at dette er kendetegnet på en sand metodist, såvel som på enhver sand kristen. Metodisme med læren om kristelig fuldkommenhed er kristendom, som den er beskrevet i Bibelen.

I slutningen af "En kort redegørelse om kristelig fuldkommenhed" spørger Wesley således sine angribere:

Hvorfor skulle de, som elsker Kristus, anse det for en forbandet fejl at tro, at vi kan eje hele det sindelag, som var i ham?¹³⁵

Også efter døden vil det helliggjorte menneske være i vækst og udvikling. Det kan leve i fællesskab med Gud men aldrig uden. Gud derimod er ikke afhængig af noget eller nogen - men hviler fuldkommen og i sig selv. Odd Hagen skriver i "Vår kristne Tro", at mennesket også i Guds Himmel er et moralsk væsen med en fri vilje, og derfor kan der ikke være tale om stilstand, men udvikling:

Stilleståen på det moralske område fører til død. Moralsk liv forudsætter progression. Alternativet til udvikling er ikke fuldkommenhed, men tilbagegang¹³⁶.

fuldkommenhed".

¹³¹ Ibid. s. 7

¹³² Ibid. s. 8

¹³³ Wesley, Kendetegnet på en metodist s. 9. Citatet fortsætter: "Men hans hjerte er altid opløftet mod Gud til alle tider og på alle steder. Heri bliver han aldrig hindret og endnu mindre afbrudt af noget menneske eller noget andet. Hans hjerte er altid hos Herren, hvad enten han i fritiden, i arbejdet eller i samtale er alene eller sammen med andre. Hvad enten han ligger ned eller står op, så er Gud i alle hans tanker; han vandrer uophørligt med Gud og har sjælens øje rettet mod ham overalt, idet han "ser ham, som er usynlig."

¹³⁴ Ibid. s. 13

¹³⁵ Wesley, En kort redegørelse s. 99

¹³⁶ Hagen, Odd *Vår kristne tro* s. 262 hvor også videre henvises til Sulzberger bind 2 s.

2. f. Sammenfatning

Verden er skabt af den Treenige Gud, der ved sit forsyn har omsorg for skaberværket. Mennesket har, som Guds ypperste skabning, en særstatus. Selve det at være menneske er ensbetydende med at være skabt i Guds billede. Ligheden med Gud har det dog mistet ved Adams fald. Alle mennesker er nu mærket af Adams synd, og selvom Guds billedet ikke er totalt ødelagt på alle områder, så er mennesket helt ude af stand til at bidrage til sin egen frelse. Kun egen skyld kan dog afskære mennesket fra at miste evigt liv. Som konsekvens læres at udøbte børn tilhører Gud.

Guds nåde er et centralt begreb. Kristi forsoningsværk alene er grundlaget for menneskets frelse, men Guds imødekommende nåde sætter menneskets vilje fri til at vælge Gud. Nåden er Helligåndens virke.

Frelsesforståelsen er beskrevet som vækst og udvikling: Retfærdiggørelse og ny fødsel - og et liv i helliggørelse til fuldkommenhed i kærlighed. Helliggørelsen er Guds gave til alle, der alvorligt stræber efter den. Kristelig fuldkommenhed er, at Guds billede på ny præges i vore hjerter. Den omfatter hele menneskelivet og er lig med sand kristendom.

3. Kapitel

Parallele tankegange - ikke overført teologi

I min sammenligning af ortodox teologi og metodistisk teologi har jeg lagt vægten på de områder, hvor jeg mener at kunne se parallelle tankegange, og om muligt genkende Den Tredie Vejs Teologi.*

3. 1. Hvilke parallelle tankegange?

3. 1. a. Menneskesyn

Til trods for, at Wesley har et vestligt syn på mennesket efter faldet, så ligner det metodistiske menneskesyn alligevel det ortodexe. De ortodexe tillægger det stor betydning, at gudsbilledet i det faldne menneske aldrig kan udslættes, og at der derved allerede er et mødested for Gud og mennesket i ethvert menneske. I metodistisk teologi hævder man også, at billedet ikke er totalt ødelagt, men lægger ikke vægt på det. Til gengæld betyder den metodistiske forståelse af Guds imødekommende nåde, at der altid er et mødested for Gud og mennesket, som Gud har beredt. Helligånden er altid opsøgende og på færde.

Begge traditioner er enige om, at det at være menneske er ensbetydende med at være skabt i Guds billede og dermed umisteligt at være genstand for Guds Kærlighed. Gud handler suverænt og giver mennesket fri vilje til at modtage - eller afvise Ham.

3. 1. b. Døb

Ortodexe og metodister regner ikke det udøbte barns status for belastet af arvesynden. Barnet tilhører Gud, idet det er et menneske, skabt i Guds billede og omsluttet af Guds nåde.

Derimod lægges der vægt på, at barnet i dåben modtager det nye liv og indpodes på Kristi legeme, kirken. Det betones kraftigere, hvad vi døbes til, end hvad vi døbes fra.

3. 1. c. Nåde - energier

Sammenligner man metodisternes brug af ordet nåde med de ortodoxes tale om Guds energier vil man se, at der i en hvis udstrækning er tale om paralleller. Begge steder er der tale om en forklaring på det paradox, der opstår, når man skal sammentænke den skabende Guds hellighed og det skabte menneskes mulighed for helliggørelse. Sagt på en anden måde: Guds suverænitæt og transcendens stilles der ikke spørgsmål ved, mens man samtidigt hævder, at Gud uophørligt er opsøgende og nærværende i skaberværket. Mennesket kan have fællesskab med Gud og med sin frie vilje modtage vækst i hellighed. Denne positive forståelse af Guds vilje og aktive handlen for at nå alle mennesker får samtidig den konsekvens, at begge teologier må afvise den dobbelte prædestination* - både som de ortodexe mødte den i opgøret mellem Pelagius og Augustin - og som Wesley mødte den i calvinismen.

3. 1. d. Helliggørelse/Theosis

Læren om helliggørelsen - Theosis - er det sted, hvor man som metodist stærkest oplever at genkende sin tro i den ortodexe teologi. Det gælder både i forståelsen af, at et helligt liv ikke blot er ønskeligt, men også opnåeligt, i beskrivelsen af det helliggjorte liv og ikke mindst i den tyngde selve begrebet har i teologien.

Allerede for Wesley var det, som tidligere beskrevet, ikke uproblematisk at fastholde læren om og troen på helliggørelse til fuldkommenhed i Kærlighed.

Som metodister i en luthers kontekst og i en del af verden, hvor den såkaldte Jante-lov* har gode kår, er det ikke indlysende enkelt at forfægte dogmet om fuldkommenhed i Kærlighed. I forhold til gængs lutherdom skal det forklares, hvad det rent faktisk betyder, afgrænses, at det ikke er lig med syndfrihed, og forsvares, at det er Bibelsk. Men værst er det dog, at blive opfattet som at ville være "bedre end andre". Fuldkommenheds-tanken bliver let opfattet som en af det moderne menneskes "for store tanker om egen formåen", narcissistiske ideer, hvor Gud reduceres til et instrument for menneskets selvrealisering. Det hænger til dels sammen med fx. "Herligheds-teologiens" forvrængning af fuldkommenheds-tanken og de new-age-spirituelles brug af "Kristus-kraft" og energier i deres forståelse af, at mennesket skal frelse sig selv.

I mødet med den ortodexe teologi bliver det igen klart og synligt, at fuldkommenhed i Kærlighed rent faktisk handler om, hvad Gud har lovet, Han vil gøre for alle mennesker. Læren om fuldkommenhed i Kærlighed virker som en provokation mod den kristendomsforståelse, vi lever sammen med. Men for metodismen og den ortodexe teologi er helliggørelsen selve forståelsen af, hvad kristendom er.

3. 2. Hvor har de parallelle linjer deres udgangspunkt?

Som udgangspunkt må man spørge, om de teologiske paralleller er overført gennem en direkte forbindelse mellem John Wesley og Den Ortodexe Kirke.

Den første ortodexe, græske kirke åbnedes allerede i 1677 i London. Den fik dog ikke lang levetid, idet anglikanerne ikke tillod nogen kirke at "give udtryk for en romersk trosopfattelse" og det, uanset om det foregik på latin eller græsk! I 1721 åbnedes den russiske ambassades kapel i London til kirke for den ortodexe menighed under beskyttelse af diplomatisk immunitet. Kapellet benyttedes af både græske, russiske og engelske ortodexe¹³⁷ og eksisterede indtil en egentlig kirke åbnedes i 1838. Der er ikke noget, der tyder på, at Wesley har haft kontakt til denne menighed. Imidlertid har Frank Baker* i sin bog "John Wesley and the Church of England" en beskrivelse¹³⁸ af et forløb, hvor Wesley slutter venskab med en biskop Erasmus, græsk flygtning og ortodox kristen med en imponerende samling kirkelige akkreditiver. En kort overgang i 1763 - 65 skabte denne mand på een gang håb og uro for metodismens fremtiden. Håb, fordi metodisterne havde hårdt brug for en biskop, der var villig til at ordinere deres prædikanter, hvis ikke bevægelsens videre liv skulle lide skade. Uro, fordi der herskede tvivl om, hvorvidt Erasmus virkelig var biskop, eller om han var en bedrager. John Wesley kontaktede biskoppens bagland, patriarken af Smyrna og mennesker, der havde kendt Erasmus i Tyrkiet, og han overbevistes om, at denne mand kunne ordinere metodistprædikanterne. Wesley mente dybest set, at han selv kunne ordinere i kraft af sin stilling som ældste i Den Anglikanske Kirke - men han havde modstræbende afstået fra at gøre det. Vi ved jo, at han senere benytter sig af muligheden for selv at ordinere. Sagen bliver noget speget, bl.a. fordi biskop Erasmus viser sig at være "en ukontrolabel lampeånd", (Bakers ord) der ordinerer flere prædikanter uden Wesley's samtykke. Sagen afsluttes formelt på konferencen i 1765 med at John Wesley trak sin sympati for Erasmus tilbage.

¹³⁷ Ware, Kallistos *Den Ortodoxa Kyrkan* s. 177

¹³⁸ Baker, Frank *John Wesley and the Church of England* s. 200 f

Forløbet viser dog, at Wesley har haft kontakt med en ortodox gejstlig på et højt niveau, og at han ikke holdt sig tilbage fra at lade denne få afgørende indflydelse på metodismens videre liv. Et tiltag som næppe havde været muligt, hvis Wesley ikke havde fundet en større grad af overensstemmelse med Erasmus' tro.

3. 3. Hvilke parallelle kilder er der tale om?

Selv om Wesley kun har haft sporadisk kontakt til Den Ortodoxe Kirke, så er den langt fra ukendt for ham. I Den Anglikanske Kirke var - og er der ganske tætte forbindelser til både Den Romers Katolske og Den Ortodoxe Kirke. Med mellemrum opstår bevægelser og fraktioner, der ønsker tættere kontakt, samarbejde eller direkte fusion mellem Den Anglikanske Kirke og de "gamle" kirker. Sympatien for ortodox teologi har rødder helt tilbage til den første kristne tid i England, hvor det, der nu betegnes keltisk kristendom* kom til landet. Der er i Den Anglikanske teologi, i et ikke her defineret omfang, tale om påvirkning fra Den Tredie Vejs teologi, som Gonzales omtaler.

Parallelliteten er opstået ved benyttelse af fælles kilder og ved en værdsættelse af disse kilder.

3. 3. a. Skrift og tradition

Ved læsning af ortodox teologi er det slående, hvordan der hele tiden refereres til kirkefædrene og deres tekster. I vest-teologien underbygges altid med Bibel-citater, og exegesen ligger til grund for dogmatikken. De ortodoxe er naturligvis selv opmærksomme på denne forskel. Den opstår ved en forskellig vægtlæggen på skrift og tradition. For de ortodoxe er tradition ikke ensbetydende med historie, men med Helligåndens virke til alle tider også i den tid vi lever i. Traditionen beskrives som livskraft og evig opstandelse. De lægger vægt på, at traditionen og kirken var *før* skriften, og at skriften altid skal læses og tolkes i lyset af disse. Kirken bestemte skriftens kanon. Kirken bygger ikke på den Hellige Skrift, men den Hellige Skrift er udtryk for Kirkens tro. Allerede den etiopiske hofmand¹³⁹ siger til Filip, at han ikke kan forstå skrifterne uden vejledning. Dette betyder, at når en voksen optages i Den Ortodoxe Kirke lyder et af løfterne:

"Jag skall godta och förstå den Helliga skrift i överensstämmelse med den tolkning som gjorts och görs av österns heliga ortodoxa katolska kyrka, vår moder."¹⁴⁰

Metodistisk teologi regner Bibelen, som sin primær kilde og kriterium. John Wesley omtalte sig selv som "manden af een bog", for at understreje Bibelens grundlæggende betydning. Når en metodist optages i fuld forening med kirken lyder et af spørgsmålene:

"Tror du på Jesus Kristus som din Frelser og Herre, og bekender du den kristne tro, som den er indeholdt i hele Bibelen?"

Her nævnes ikke, at kirke eller tradition er nødvendig som tolkning. Forholdet mellem Tradition og Skrift er dog ikke ganske anderledes end i ortodoxe forståelse: I Kirkeordningens afsnit om Vor Teologiske Arv står om Traditionen bl.a.:

Traditionen er historien om det vedvarende nådesmiljø, som alle kristne lever i og ved, Guds selvhengivende kærlighed i Jesus Kristus. Traditionen som sådan

¹³⁹ Acta 8: 26 - 40

¹⁴⁰ Ware *DOK* s. 204

overskrider særegne traditioners historie. I denne dybere betydning af tradition har alle kristne en fælles historie. I den historie går kristen tradition forud for Skriften, og dog blev Skriften det centrale udtryk for traditionen¹⁴¹

3. 3. b. Inspiration fra den første kristne kirke - Kirkefædrene

Selvom Wesley er "manden af een bog" så underkendes Oldkirken og de første århundredes kirkefædre ikke af John Wesley. Han var livet igennem optaget af Oldkirkens fædre og hentede inspiration fra dem. Et af Wesley's øgenavne i Oxford-tiden var "Mr. Primitive Christianity"¹⁴². I forordet til den svenske oversættelse af "Makarios* andliga homilier"¹⁴³ er Wesley citeret fra sin dagbog 30. juli 1737: "Jag läste Makarios och sjöng". Men Wesley læste meget andet end Makarios, og det var ikke altid, at han brød ud i sang, over det, han læste. Han var en kristisk læser og undersøgte alt i lyset af det, der drev ham - ønsket om at leve et helligt liv.

Wesley antager allerede i tiden med den hellige klub i Oxford et princip nedskrevet af Thomas Decon* i bogen "Devotions" (1734)¹⁴⁴. Kort sammenfattet handler det om, at hvis kirken skal være sund og ægte, skal den holde sig til Oldkirkens skrifter og lære inden for de første 400 år. John Wesley er introduceret til læsning af kirkefædre af sin far Samuel Wesley*. Samuel har allerede inden Johns fødsel udarbejdet en liste over gavnlig læsning, "The Young Student's Library" 1692. Denne liste revideres og videre-gives til John som "Advice to a Young Clergyman", 1735¹⁴⁵. Det ser imidlertid ud til, at Johns læsning af oldkirkens skrifter er mindst ligeså inspireret af hans venner inden for non-jurors-bevægelsen*¹⁴⁶. Det var en tendens i samtiden, at man var facineret af antikken. Det er typisk for oplysningstiden, at man søger inspiration og værdier i tidligere kulture. For kirkens folk var søgningen tilbage til Oldkirken et forsøg på at finde en oprindelig, sand og ren kristendom og praxis.

John Wesley samler og udgiver fra marts 1749, delvis med baggrund i faderens arbejde, sit "Christian Library"¹⁴⁷, med skrifter som hans prædikanter skulle læse. Det er hans mest ambitiøse publikations-projekt, planlagt til 50 bind og under løbende revision. Ideen er, at på engelsk, kronologisk udgive skrifter, der særligt er gavnlige til at belyse helliggørelsen. Heri indgår også kirkefædre, hvormod Wesley skriver:

their writings were to be valued as only just below the Scriptures themselves, as "containing the pure uncorrupted doctrine of Christ", and so inspired "as to be scarce capable of mistaking".

The authors of the following collection were contemporaries of the holy Apostles.... We cannot therefore doubt, but what they deliver to us is the pure Doctrine of the Gospel, and what these holy men themselves received from their own mouths.¹⁴⁸

¹⁴¹ Metodistkirkens Lære og Kirkeordning 1997 s. 94

¹⁴² Baker, Frank *John Wesley and...* s. 34.

¹⁴³ Makarios andliga homilier s. 7

¹⁴⁴ Campbell, Ted A. *John Wesley and Christian Antiquity* s. 29

¹⁴⁵ Heizenrater Richard P. *Wesley and the people called Methodists* s. 178

¹⁴⁶ Campbell s. 26 ff

¹⁴⁷ se note 8

¹⁴⁸ Wainwright, Geoffrey *Methodists in dialog* s. 164

Da Wesley nedlagde grundstenen til New Chapel i City Road, London sagde han bl.a.:

From a child I was taught to love and reverence the Scriptures, the oracles of God; and next to these, to esteem the primitive Fathers, the writers of the first three centuries.¹⁴⁹

Først på tredjepladsen nævner han sin kirke, the Church of England.

Ved læsning af Makarios og Ephraim Syrerer* blev Wesley hjulpet til at se frelsen som en proces og ikke som den statiske tænkning, han kendte fra både protestantisk og romersk katolsk teologi. Endvidere var han meget optaget af deres beskrivelse af fuldkommenheden som målet for det kristne liv.¹⁵⁰

Albert Outler beskriver vigtigheden af den ortodokse teologi for John Wesleys lære om fuldkommenhed i Kærlighed med følgende ord:

If Wesley's writings on perfection are to be read with understanding, his affirmative notion of "holiness" in the world must be taken seriously - active holiness in this life - and it becomes intelligible only in the light of its indirect sources in early and Eastern spirituality¹⁵¹

Når Wesley særligt lægger vægt ved de ældste kirkefædre, forklarer han det i brevet til dr. Conyers Middleton*¹⁵² med, at kirken mistede sin dyd i samme omfang, som den modtog magt og velstand, da kejser Konstantin gjorde kristendommen til Romerrigets religion i 312 da han erobrede magten i hele riget.

I John Wesleys skrifter efter 1739 findes over 150 referencer til bl.a. følgende Kirkefædre¹⁵³: Arnobius, Augustin, den athanasianske trosbekendelse, Athanasius*, Basilios den Store, Chrysostemos*, Clement af Alexandria*, Clement af Rom*, Cyprian*, Dionysius Pseudo-Areopagiten*, Ephraim Syrerer, Euseb*, *Ignatius af Antiokia*, Jeronimus*, Justin Martyr*, Makarios ægypteren, Origenes*, *Polycarp**, Tertullian*, *Theophilus af Antiokia**. Irenæus er ikke nævnt, men de tre kursiverede nævnes af Gonzalez, som "fore-runners" til Irenæus.¹⁵⁴

I brevet til Conyers Middleton fremhæver Wesley i afslutningen særligt følgende kirkefædre: Clemens af Rom, Ignatius, Polycarp, Justin Martyr, Irenæus, Origenes, Clemens af Alexandria, Cyprian, Macarios og Ephraim Syrerer - som bærere af kristendommen og forfattere, hvis skrifter

describe true, genuine Christianity, and direct us to the strongest evidence of the Christian doctrine.¹⁵⁵

¹⁴⁹ Campbell, Ted A. *John Wesley and Christian Antiquity* s. 109

¹⁵⁰ Outler, C. Albert *John Wesley* s. 9 f

¹⁵¹ Ibid. s. 252

¹⁵² Wesley, John (Telford ed.) *To Dr. Conyers Middleton* s.313

¹⁵³ Campbell, Ted A. *John Wesley and Christian Antiquity* s. 41

¹⁵⁴ Gonzalez, s 30

¹⁵⁵ Wesley, John *To Dr. Conyers Middleton* s. 387

For Den Ortodoxe Kirke er "Fædrene" ikke et fastlåst begreb. Kallistos Ware forklarer¹⁵⁶, at kirken ikke rangordner Fædrene, men at man på en særlig måde ærer dem, der hører til i det 4. århundrede og han fremhæver Basilios den Store, Gregorios af Nazianz og Johannes Chrysostemos. Man begrænser dog på ingen måde Fædrene tidsmæssigt - han nævner i samme sætning Maximos Confessor, Johannes af Damaskus, Theodoros studiten*, Symeon den nye teolog*, Gregorios af Palams og Markarios af Efesos (ægypteren). Og, understreger han,

Påståendet att det inte kan komma fler fäder är detsamma som att den Helia Ande skulle ha övergivit kyrkan.¹⁵⁷¹⁵⁸

Den Ortodoxe Kirke betragter sig selv som netop - ortodox, dvs med den rette tro, den rette lære og den rette lovprisning. Den er uden afbrydelse en videreførelse af Oldkirken og Kirkefædrenes Tradition. At andre har forladt Kirken og er gået egne veje konstateres med undren. De ortodoxe taler uproblematisk om, at deres tro er den samme, som kirkefædrenes.

4. Konklusion

Som metodister i en luthersk kontekst bliver vi ofte mindet om de berøringspunkter, som metodismen har fælles med luthersk teologi. Her er tale om vigtige og afgørende dogmer for lutheranerne - frelse ved troen alene - og barnedåben f.ex. For metodismen derimod er der kun tale om en mindre del af sandheden, om den teologi, John Wesley overlod til bevægelsen. Som danske metodister har vi en tilgang til Den Tredie Vejs teologi, som går uden om den lutherske kontekst vi lever i. Ofte hører vi metodismen beskrevet som, næsten uden forskel til lutherdommen. Det er nok sandt, i den udstrækning man ser på de mærkesager, som de lutherske lægger vægt på, f.ex. - frelse ved tro alene. Men ser man metodismen i dens eget lys, hvis man kan tale om, at se en kirkes teologi isoleret fra den teologi den er vokset ud af, har gjort op med eller lever sammen med, bliver det tydeligt, at der er andre tyngdepunkter, som er nok så væsentlige.

Spejler man i stedet metodistisk teologi i den ortodoxe teologi kommer en større flade til syne - menneskesyn, frelsesforståelse, Helligåndens virke, det udøbte barns status - hvorunder det bliver klart, at overensstemmelsen med den lutherske teologi ikke er ganske til stede - menneskets frie vilje og ikke mindst helliggørelse til fuldkommenhed i Kærlighed (med metodistiske termer - Theosis i ortodox sprogdragt)

¹⁵⁶ Ware, Kallistos *DOK* s. 207

¹⁵⁷ Ibid. s. 208

¹⁵⁸ Wainwright fremholder i "Methodists in dialog", at metodisterne betragter Wesley som en kirkefader, på sammen måde, som de ortodoxe betragter deres nyere kirkefædre. ☒ Bilag 3.

I luthersk kontekst vil den lille berøringsflade ofte blive fremhævet, fordi den er væsentlig for dem selv, for at forklare og retfærdiggøre den numerisk lille Metodiskirkes berettigelse og legitimitet i den kristne familie - "Der er jo næsten ingen forskel" - er et udsagn, man kan høre fra både lutheranere og metodister.

I og med at det, der faktisk skiller metodisme og lutherdom slet ikke anerkendes i den numerisk dominerende lutherske kirke, er metodisterne oven i købet selv tilbøjelige til at underprioritere deres egne væsentlige kendetegn.

Det ser ud som om metodismen mister sin kraft og existens-berettigelse ved at spejles for meget og for ofte i luthersk teologi. Hvor imod metodismen kan få ny kraft og vitalitet ved at spejles i ortodox teologi, som den kommer til udtryk i den nye ortodoxe litteratur udgivet i Scandinavien.

Inskriptionen på John Wesleys gravsten bag City Road Chapel, London

To the memory of
THE VENERABLE
JOHN WESLEY, A.M.,
Late Fellow of Lincoln College,
Oxford.
This great light arose,
(By the singular providence of God),
to enlighten these Nations,
and to revive, enforce, and defend,
The pure apostolical doctrines
and practice of the Primitive Church:
Which he continued to defend,
both by his labours and his writings,
For more than half a century:
And who, to his inexpressible joy,
Not only beheld their influence extending,
and their efficacy witnessed,
In the hearts and lives of many thousands,
as well in the Western World as in these Kingdoms:
But also, far above
all human power of expectation,
Lived to see provision made,
By the singular grace of God,
For their continuance and establishment,
to the joy of future generations.
Reader, if thou art constrain'd to bless the instrument,
Give God the glory!

☒ Bilag 1

Skriftstedet 2. Petersbrev kapitel 1 vers 4 nævnes af de ortodoxe teologer som helt centralt i forståelsen af, at Gud har lovet mennesket at få del i guddommelig natur:

Alt, hvad der behøves til liv og guds frygt, har hans guddommelige kraft skænket os gennem erkendelsen af ham, der kaldte os med sin herlighed og styrke; og dermed har han også skænket os sine store, dyrebare løfter, så I ved dem kan slippe fri af forkrænkeligheden i denne verden med dens begær og få del i guddommelig natur.

Også for John Wesley har dette skriftsted en afgørende betydning. Den 24. maj 1738 er for metodister ensbetydende med dagen, hvor Wesley har en afgørende oplevelse af frelsesvished. Hermed afsluttes flere års søgen; herunder den tid han tilbragte i Georgia i Amerika, hvor Wesley forsøgte at skabe en menighed bygget på principper fra kirkefædrene og den første kirke. Efter den 24. maj tager en hastig udvikling sin begyndelse, og metodismen tager form, som en egentlig folkelig bevægelse.

John Wesley skriver i sin dagbog d. 24. maj 1738:

Derefter fortsatte jeg med at søge, skønt med mærkelige indslag af ligegyldighed, sløvhed og kulde og med usædvanlig mange tilbagefald til synd til onsdag den 24. maj. Jeg tror, det var omkring klokken fem om morgenen, at jeg åbnede mit Nye Testamente på disse ord: "Derved har han også skænket os sine dyrebare løfter, for at I ved dem skal få del i guddommelig natur." Da jeg var på vej ud, åbnede jeg mit Nye Testamente igen på disse ord: "Du er ikke langt fra Guds rige." Om eftermiddagen blev jeg opfordret til at gå i Sct. Paul. Vekselsangen var: "Fra det dybe råber jeg til dig, Herre, o Herre, hør min røst! Lad dine øren lytte til min tryglende røst! Tog du vare på mine misgerninger, hvem kunne da bestå? Men hos dig er der syndsforladelse, at du måtte frygtes. Israel, vent på Herren! For Herren er miskundhed, hos ham er forløsning i overflod. Og han vil forløse Israel fra alle dets misgerninger."

Om aftenen gik jeg meget modvilligt til et møde i Aldersgate Street, hvor én læste Luthers fortale til Romerbrevet. Omkring et kvarter i ni, mens han beskrev den forvandling, som Gud virker i hjertet ved troen på Kristus, følte jeg mit hjerte så forunderligt varmt. Jeg følte, at jeg stolede på Kristus, på Kristus alene til min frelse, og jeg fik givet en vished, at han havde taget mine synder bort, ja netop mine, og havde frelst mig fra syndens og dødens lov.

John Wesley's forståelse af skriftstedet 2. Peter 1: 3 - 4 fremgår af hans noter til teksten i Explanatory Notes upon the New Testament, udgivet i 1754:

....ye may become parttakers of the divine nature.

Noter:

= Being renewed in the image of God, and having communion with Him, so as to dwell in God and God in you.

✧ Bilag 2

I bogen "John Wesley and Christian Antiquity", skriver Ted Campbell på side 4 følgende:

The fact that John Wesley *thought* of his treatise on "the Character of a Methodist" as being derived from Clement of Alexandria reveals a great deal about how Wesley saw the continuity between the Methodism of his age and early Christianity.

John Wesley anvender tanker fra en kirkefader for at skabe en vision, der skiller sig ud fra den kristendom, hans samtid lever i. Campbell hævder, at John Wesley anvender kirkefædre til at reformere sin egen kirke (Church of England), med forbillede i, hvordan fædre korrigerede kirken i tiden efter apostlenes død.

Albert Outler beskriver s 9 - 10 i "John Wesley", hvordan John Wesleys studie af Makarios hjælper ham til forståelsen af det kristne liv, som en proces med fuldkommenheden som mål:

He was particularly interested in "Marcarius the Egyptian" and Ephraem Syrus. What fascinated him in these men was their description of "perfection" (τελειωσις) as the goal (σκοπος) of the Christian in this life. Their concept of perfection as a process rather than a state gave Wesley a spiritual vision quite different from the static perfectionism envisaged in Roman spiritual theology of the period and the equally static quietism of those Protestants and Catholics whom he deplored as "the mystic writers". The "Christian Gnostic" of Clement of Alexandria became Wesley's model of the ideal Christian. Thus it was that the ancient and Eastern tradition of holiness and *disciplined* love became fused in Wesley's mind with his own Anglican tradition of holiness as *aspiring* love, and thereafter was developed in what he regarded to the end was his own most distinctive doctrinal contribution.

(Note: In September 1790 he wrote (to Robert Carr Brackenbury): "This doctrine is the grand despositum which God has lodged with the people called Methodists, and for the sake of propagating this chiefly he appears to have raised us up.")

✧ Bilag 3

Wesley - en kirkefader

Albert Outler citerer side 24 i "John Wesley" et brev fra Francis Asbury, en af Metodistkirkens første biskopper. Han beskriver, hvordan John Wesley ikke er særlig afholdt af de amerikanske politikere, i det han ikke gik ind for de nye koloniers selvstændighed. Asbury omtaler John Wesley, ikke just som kirkefader, men dog som en far. Kursiveringen er min:

"There is no man in the world so obnoxious to the American politicians as *our dear old daddy*; but no matter, we must treat him with all the respect we can and that is due to him."

Efterskrift:

John Wesley var af den opfattelse, at fuldkommenheds-tanken var så væsentlig for de første kristne, at de forventede, at deres præster hjalp dem frem ad helligørelsens vej. Således skriver han i "Letter to a Person of Quality"¹⁵⁹

....moreover, states that the early Christians considered it a duty of their pastors to lead them to perfection.

I "A Plain Account of Christian Perfection" argumenterer Wesley for, at forkyndelsen af fuldkommenhed i kærlighed i hans egen samtid er nødvendig for alle, både for dem, der er på vej, og for dem, der har nået fuldkommenheden. Med fuldkommenhed i kærlighed følger nemlig en stor ydmyghed og en dyb længsel efter Kristus. Videre skriver Wesley:

Derfor burde alle vore prædikanter gøre forkyndelsen af fuldkommenhed for de troende til et bestandigt, stærkt og tydeligt hovedtema; og alle troende burde lægge dette ene på hjerte og hele tiden kæmpe voldsomt for det.¹⁶⁰

Mere end 150 år efter skriver Sangster, der er metodistpræst i London under 2. verdenskrig, sin bog "The Path To Perfection". Her beskriver han en kirke, der har mistet læren om fuldkommenhed i kærlighed, som en reel og effektiv virkelighed i forkyndelse og liv:

The Church is living far below the New Testament offer and promise. There is not enough difference between the people inside the Church and those outside to be impressive. -

Not even her most earnest devotees would claim that the Church is a mighty and effective instrument for God in this world. -

In her (the Church's) multitude of needs, what need, if any, out-tops all the rest?

The need for holiness. Holiness is potent and mighty. -

....it has struck many discerning observers of the modern Church that very many of her members lack any sense of goal.¹⁶¹

I dag, 60 år efter Sangsters bog, er det min opfattelse, at vi som metodister i Norden stadig har brug for at besinde os på vor teologiske arv om fuldkommenhed i kærlighed. En arv vi har, såvel fra den første kristne kirkes tid, som fra vor kirkefader John Wesley, og fra Vor Herre Jesus selv.

¹⁵⁹ Campbell *John Wesley and Christian Antiquity* s. 66

¹⁶⁰ Wesley *En kort redegørelse om kristelig fuldkommenhed* s. 96

¹⁶¹ Sangster *The Path To Perfection* s. 192-94

Litteraturliste

Baker, Frank

1970 John Wesley and the Church of England, Epworth

Bibelen

1992 Det Danske Bibelselskab

The BOOK of DISCIPLINE

2000 The United Methodist Publishing House

Campbell, Ted A.

1991 John Wesley and Christian Antiquity. Abingdon

Christensen-Göransson

1969 Kyrkohistoria bind 1, Esselte Studium

Gebremedhin, Ezra

1993 ARVET FRÅN KYRKOFÄDERNA, ARTOS

Gonzalez, Justo L.

1989 Christian Thought Revisited, Abingdon

Gregor af Nyssa

1994 Over Fadervor & Mod Skæbnetro, ANIS

Gregorios av Nyssa

1999 Den heliga Makrinas liv & Om själen och uppståndelsen, ARTOS

Hagen, Odd

1953 Vår kristne tro, Norsk forlagsselskap

Halldorf, Peter

2000 21 kyrkofäder, Cordia

Heitzenrater, Richard P.

1995 Wesley and the People Called Methodist, Abingdon

Hägglund, Bengt

1975 Teologins historia, LiberLäromedel Lund

Langford, Thomas A.

1983 Practical Divinity, Abingdon

Lindström, Harald

1977 Wesley og Helliggørelsen, Kurérforlaget

Makarios

2001 andliga homilier, ARTOS

Meyendorff, John

1995 Bysantinsk Teologi, ARTOS

Outler, C. Albert

1964 John Wesley, Oxford University Press

Papazu, Monica

1995 Diamantbroen. ANIS

Rasmussen, Jørgen edit.

1988 Helhjertet Kristendom, Metodistkirkens Evangelisationsudvalg

Sangster, W.E.

1943 The Path To Perfection, Epworth Press

Sulzberger, Arnold

1886 Den kristna tros läran 1. og 2. del, Metodist-episkopalkyrkans förlag

Thunberg, Lars

1999 Människan & KOSMOS, Maximos Bekännarens teologiska vision,
ARTOS

Wainwright, Geoffrey

1995 Methodists in Dialog, Kingswood Books

Ware, Kallistos

2000 Den Ortodoxa Kyrkan, ARTOS

Ware, Kallistos

1999 Vejen Ortodoks kristendom, Hl. Silouan Forlag

Wesley, John

1754 Explanatory Notes upon The New Testament, Epworth

Wesley, John

1749 To Dr. Conyers Middleton. Ed. John Telford, Epworth 1931

Wesley, John

1740 En metodists grundsætninger (org: The Principles of a Methodist), oversat af Eigil Carlsen, Kurérforlaget 1996

Wesley, John

1742 Kendetegnet på en metodist (org: The Character of a Methodist)
oversat af Eigil Carlsen, Kurérforlaget 1996

Wesley, John

1777 En kort redegørelse om kristelig fuldkommenhed (org: A Plain Account of Christian Perfection) oversat af Eigil Carlsen, Kurerforlaget 1996

Wingren, Gustaf

1947 Människan och Inkarnationen enligt Irenaeus, Glerup

